

Juni, 2015

AFSTUDEERSCHRIPTIE

HONDEN TIJDENS HET RECHTSPROCES

Lara Berntsen
Stefanie Mercera

AAIZOO

Honden tijdens het rechtsproces.

Een onderzoek om inzicht te krijgen in hoeverre het mogelijk is om honden in te zetten tijdens het rechtsproces in Nederland, ter ondersteuning van minderjarigen.

Juni, 2015

Begeleiders:

Susan Ophorst

Ineke Vogelzang

Opdrachtgever:

Prof. Dr. M.J. Enders-Slegers.

(AAIZOO)

Projectnummer:

594000

Studenten:

Lara Berntsen 890417001

Stefanie Mercera 880113004

Foto titelpagina: Assistance Dogs Hawaii (2015). About us. Gevonden op 22 april, 2015, op www.assistedogshawaii.org

Voorwoord

In het kader van de opleiding Diermanagement met de Major Dieren in de Zorg, is onderzoek gedaan om inzicht te krijgen in hoeverre het mogelijk is om honden in te zetten tijdens het rechtsproces in Nederland, ter ondersteuning van minderjarigen. Voor u ligt de scriptie van dit onderzoek.

Wij willen graag onze afstudeerbegeleiders Susan Ophorst, Jesse Versteegh en Ineke Vogelzang bedanken voor de hulp die zij geboden hebben tijdens het afstudeerproces. Daarnaast willen wij ook mevrouw Enders van AAIZOO danken voor de mogelijkheid om onder haar supervisie dit onderzoek te mogen uitvoeren.

Tevens willen wij alle respondenten bedanken die ervoor hebben gezorgd dat dit onderzoek mogelijk was.

Leeuwarden, april 2015

Lara Berntsen en Stefanie Mercera

Summary

Various studies have shown that the use of dogs can have several positive effects on people. "Dogs during the legal process" is a concept that is already active abroad. These dogs specialize in assisting people with physical, mental, and/or emotional trauma as a result of a criminal offense.

This research has studied the extent to which it is possible to use dogs during the legal process in the Netherlands, to support minors as victims, witnesses and/or suspects. Therefore a qualitative research has been done with the use of literature research on the legal system in the Netherlands for minors and interviews.

The interviews were conducted among 14 respondents divided in the social, legal and dog sector. The reason for the interviews was to get a general view on the opinions, thoughts and knowledge of the professionals involved in this issue. The interviews with the respondent were conducted personally, by telephone or Skype. During the interviews a topic list was used to deal with all subjects. The information obtained from the interviews was processed through a protocol analysis.

The results of the interviews and literature research have shown that the legal system in the Netherlands for minors is much more child friendly than abroad.

The interviews have also shown that the professionals involved, all had a positive response to the subject of the research. However, respondents have had their doubts too. This had to do with the fact that the respondents never heard about the idea before and it was something entirely new. The respondents indicated that the use of dogs would have the best effect on minors in the preliminary stage of the legal process. The reason for this is that the legal system in the Netherlands for minors only takes place in the preliminary phase, in most cases. It was stated by the respondents that minor's victims/ witnesses, would most benefit from the interaction. The respondents had doubts according to the use of dogs for minor suspects. The results also show that an external organization would be the best option as guidance during process.

It is recommended to set up a professional pilot to get the concept started. This would show the first effect results in the Dutch legal system.

The main conclusion that can be drawn from this study is that the use of dogs within the legal process in the Netherlands in support of minors is possible.

Samenvatting

Uit verschillende onderzoeken is naar voren gekomen dat het inzetten van honden verschillende positieve effecten kan hebben op mensen. “Honden tijdens het rechtsproces” is een concept wat in het buitenland al actief is. Deze honden zijn gespecialiseerd in het bijstaan van personen met lichamelijke, psychische, en/of emotionele trauma’s als gevolg van een crimineel vergrijp.

Binnen dit onderzoek is gekeken in hoeverre het mogelijk is om honden in te zetten tijdens het rechtsproces in Nederland, ter ondersteuning van minderjarigen als slachtoffers, getuigen en/of verdachten. Er is hiervoor een kwalitatief onderzoek uitgevoerd. Hierbij is gebruik gemaakt van literatuuronderzoek naar het rechtssysteem binnen Nederland voor minderjarigen en van interviews.

De interviews zijn afgenomen onder 14 respondenten onderverdeeld in de sociale, juridische en honden-sector. Dit om een breed beeld te krijgen van de meningen, gedachten en kennis van de betrokken professionals over dit onderwerp. Met iedere respondent is een persoonlijk, telefonisch of Skype interview afgenomen. Er is gebruik gemaakt van een topiclijst tijdens de interviews om alle onderwerpen te behandelen. De verkregen informatie uit de interviews is door middel van een protocolanalyse verwerkt.

Uit de resultaten van de interviews en literatuuronderzoek is naar voren gekomen dat het rechtssysteem binnen Nederland voor minderjarigen kindvriendelijker is dan in het buitenland. Tevens is tijdens de interviews gebleken dat de respondenten allemaal een positieve reactie hadden op het onderwerp van het onderzoek. Echter hadden de respondenten wel hun twijfels hierbij. Dit had te maken met het feit dat het concept weinig naamsbekendheid heeft en voor vele respondenten iets geheel nieuws was. De respondenten gaven aan dat de inzet van honden het meeste effect zou hebben bij minderjarigen in de voorfase van het rechtsproces. Dit omdat het rechtssysteem in Nederland voor minderjarigen in de meeste gevallen alleen in de voorfase plaats vindt. Daarbij werd door de respondenten aangegeven dat minderjarigen slachtoffers/getuigen het meeste baat zouden hebben bij het concept. Volgens de respondenten zou de inzet twijfels oproepen met betrekking tot de doelgroep verdachten. Tevens kwam uit de resultaten naar voor dat een externe organisatie de beste optie als begeleiding zou kunnen zijn tijdens de inzet.

Het wordt aanbevolen om hiervoor een professionele pilot op te zetten om het concept op te starten. Hiermee zullen de eerste effectresultaten binnen het Nederlandse rechtssysteem kunnen worden weergegeven.

De voornaamste conclusie welke uit dit onderzoek kan worden getrokken is dat de inzet van honden binnen het rechtsproces in Nederland ter ondersteuning van minderjarigen mogelijk is.

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	13
1.1. Probleembeschrijving.....	13
1.2. Doelstelling.....	15
1.3. Onderzoeksvragen	15
1.4. Begripsbepaling.....	17
2. Materiaal en Methode	19
2.1. Type onderzoek.....	19
2.2. Onderzoeksonderwerp.....	19
2.3. Onderzoekspopulatie	19
2.4. Dataverzamelmethode	20
2.5. Data analyse	25
3. Respondenten interviews	27
4. Rechtsproces voor minderjarigen in Nederland	28
5. Betrokken professionals.....	33
6. Mening betrokken professionals.....	36
7. Fasen van het rechtsproces.....	40
8. Discussie.....	45
9. Conclusie	48
10. Aanbevelingen.....	49
Literatuur.....	50
Bijlage I E-mail naar instanties in Nederland	52
Bijlage II Basis vragen (voor eigen gebruik) tijdens interview Nederland.....	54
Bijlage III E-mail naar courthouse dogs instanties in het buitenland.....	57
Bijlage IV Basis vragen (voor eigen gebruik) tijdens interview buitenland	58

1. Inleiding

In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van het probleem, de doelstelling, de onderzoeksvragen en de begripsbepaling van dit onderzoek.

1.1. Probleembeschrijving

Wanneer iemand een rechtsproces ingaat kan dit als slachtoffer, getuige en/of verdachte zijn en dit is in de meeste gevallen vanwege vervelende omstandigheden. Iemand moet het trauma of de vervelende ervaring weer herbeleven door er opnieuw over te praten (Wallick, 2007).

Het is dan ook geen ideale situatie indien een rechter eist dat een minderjarige moet getuigen. Meestal heeft dit grote impact om in zo'n intimiderende omgeving je verhaal te vertellen, aangezien minderjarigen heel kwetsbaar zijn. Hierdoor wordt de manier van verhoor over het algemeen aangepast, vooral bij minderjarigen onder de zestien jaar (Polanen Petel, 2009). Het begrip minderjarigheid is ontstaan ter bescherming van de jeugdigen. Deze bescherming komt in de eerste plaats voor rekening van de ouders. Zij hebben de plicht tot verzorging en opvoeding van hun minderjarige. Minderjarigheid begint bij de geboorte en duurt in de meeste gevallen tot de leeftijd van 18 jaar (Rechtspraak, 2012).

Binnen dit onderzoek vallen onder de doelgroep minderjarigen, drie verschillende karakteristieke groepen:

- Minderjarigen als slachtoffers.

Minderjarigen kunnen op verschillende manieren slachtoffers zijn. Minderjarigen kunnen slachtoffers zijn van de echtscheiding van hun ouders en onderwerp worden van de strijd tussen deze (NJI, 2014^a). Daarbij kunnen minderjarigen slachtoffers zijn van kindermishandeling, dit is elke vorm van mishandeling die voor een kind bedreigend of gewelddadig is (NJI, 2014^b). Tevens kunnen de minderjarigen slachtoffers zijn van een risicovol gezin en daardoor onder toezicht worden gesteld door de rechter of uit huis geplaatst worden (JBRA, 2014).

- Minderjarigen als getuigen.

Minderjarigen mogen in Nederland worden gevraagd om te getuigen in rechtszaken. Voor hen gelden grotendeels dezelfde regels als voor volwassenen. Een verschil ligt in de beëdiging: volwassen getuigen worden geacht de eed af te leggen voor hun verklaring ter terechtzitting. Als een minderjarige getuige jonger is dan zestien jaar wordt hij niet beëdigd, maar aangemaand (Rijksoverheid, 2014^a).

- Minderjarigen als verdachten.

Als een minderjarige ervan wordt verdacht een strafbaar feit te hebben gepleegd, wordt hij/zij daarover door de politie verhoord. Het kan zijn dat de minderjarige er met een waarschuwing vanaf komt en direct na het verhoor alweer naar huis mag. Wordt de minderjarige echter

verdacht van het plegen van een ernstig strafbaar feit, dan maakt de politie een proces-verbaal op van het verhoor, en stuurt dat uiteindelijk naar de Officier van Justitie (Steunpunt forensische zorg, 2015). Als een minderjarige schuldig wordt bevonden, wordt deze overgedragen aan een detentiecentrum/jeugdgevangenis. In de detentiecentra/jeugdgevangenissen worden minderjarigen geplaatst van 12 tot 18 jaar, dit wordt bepaald door Bureau Halt (Jeugdgevangenis, 2014).

Het inzetten van honden.

Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat het inzetten van honden een positief effect kan hebben op minderjarigen. Op fysiologisch / lichamelijk gebied zorgen de honden voor ontspanning, minder stress en een lagere bloeddruk (Fine, 2010^a). Op sociaal gebied zorgen de honden voor openheid van de minderjarigen ten aanzien van hun omgeving. Ook stimuleren honden interactie, vergroten het empathisch vermogen en prikkelen zorgvaardigheden. Op cognitief gebied stimuleert de aanwezigheid van honden het geheugen en de communicatieve vaardigheden, de concentratie, de zintuigelijke waarnemingen en het lichamelijk contact. De honden kunnen zich goed aan elke situatie aanpassen en zoeken contact met de mimiek en lichaamstaal van mensen (Fine, 2010^a).

Tevens zorgen honden op emotioneel gebied voor het ervaren van gevoel van verbondenheid, positief gevoel van eigenwaarde, het uiten van emoties en de mogelijkheid tot hechting op een veilige manier. Daarbij spiegelen honden het gedrag en het onderliggend gevoel (Fine, 2010^b). Ook kan het inzetten van honden plezier, vrolijkheid, humor en een goed gevoel geven (Fine, 2014^a).

In Noord-Amerika wordt gewerkt met 'facility' honden binnen het rechtssysteem, deze honden worden ingezet bij seksueel misbruikte kinderen die forensische interviews moeten ondergaan en moeten getuigen in de rechtbank. Ook worden de honden ingezet om mensen te helpen met hun fysieke, psychologische en/of emotionele herstel na deelname aan het rechtsproces. Tevens brengen de honden een bezoek aan jongeren in detentiecentra. Deze honden zijn gespecialiseerd in het bijstaan van personen met lichamelijke, psychische, of emotionele trauma's als gevolg van een crimineel vergrijp (Courthouse Dogs, 2014). De inzet van de honden tijdens het rechtsproces zorgt voor o.a. comfort, ontspanning en moed voor jeugdigen met stress en/of een trauma. Momenteel worden honden tijdens het rechtsproces ingezet in 25 Noord-Amerikaanse staten, Finland, Chili en Canada (Courthouse dogs, 2014). Tevens zal deze inzet vanaf 2015 ook in Madrid worden gestart (Victoria, 2014).

In Nederland zijn verschillende soorten "helpende" honden actief binnen de zorgsector zoals onder andere: therapiehonden, hulphonden en assistentiehonden. Therapiehonden zijn honden die kinderen of volwassenen met autisme/ aanverwante contactstoornissen of psychiatrische problemen begeleiden, ondersteunen en helpen. Tevens dienen de honden als maatjes voor deze personen. Hulphonden zijn honden die speciaal opgeleid zijn om mensen te helpen met een motorische handicap, terwijl assistentiehonden hun baasjes helpen binnen- en buitenshuis bij handelingen die hun baasjes niet tot nauwelijks meer kunnen (Dieren in zorg en welzijn, 2011).

1.2. Doelstelling

Naar aanleiding van de probleembeschrijving is het doel van het onderzoek als volgt geformuleerd:

‘Inzicht krijgen in hoeverre het mogelijk is om honden in te zetten tijdens het rechtsproces in Nederland, ter ondersteuning van minderjarigen als slachtoffers, getuigen en/of verdachten’.

1.3. Onderzoeksvragen

Om dit onderzoek goed uit te kunnen voeren was een duidelijke onderzoeksvraag en daarbij passende sub(sub)vragen van belang. Er is onderzoek gedaan naar de mogelijkheid om honden tijdens het rechtsproces in Nederland ter ondersteuning voor minderjarigen in te zetten. Hieruit komt de volgende hoofdvraag:

- *In hoeverre is het mogelijk om honden tijdens het rechtsproces in Nederland ter ondersteuning van minderjarigen in te zetten?*

Om de bovenstaande hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn de volgende sub(sub)vragen opgesteld. Deze geven expliciet aan welke factoren voor het onderzoek van belang waren.

1. Hoe ziet het rechtsproces eruit voor minderjarigen in Nederland?
 - 1.1. *Hoe ziet het rechtsproces voor minderjarigen er binnen het strafrecht, privaatrecht en bestuursrecht uit?*
 - 1.2. *Binnen welke fase(n) van het rechtsproces kunnen minderjarigen een rol spelen?*
2. In hoeverre komen betrokken professionals in aanraking met minderjarigen tijdens het rechtsproces?
 - 2.1. *Welke professionals zijn betrokken bij het rechtsproces voor minderjarigen per rechtsgebied?*
 - 2.2. *Binnen welke fase(n) leveren de betrokken professionals een bijdrage aan de minderjarigen tijdens het rechtsproces?*
3. Wat is de mening van de betrokken professionals met betrekking tot het inzetten van honden voor minderjarigen tijdens het rechtsproces?
 - 3.1. *Wat is volgens de betrokken professionals de reden dat het inzetten van honden tijdens het rechtsproces nog niet wordt gedaan in Nederland?*
 - 3.2. *In hoeverre is er interesse van de betrokken professionals om honden in te zetten binnen het rechtsproces in Nederland?*
 - 3.3. *In hoeverre zien de betrokken professionals de mogelijkheid om honden in te zetten binnen het rechtsproces in Nederland?*

4. Binnen welke fase(n) van het rechtsproces zouden honden ingezet kunnen worden?
 - 4.1. *In hoeverre zijn aanpassingen binnen de wet nodig om het inzetten van honden tijdens het rechtsproces voor minderjarigen in Nederland mogelijk te maken?*
 - 4.2. *Welke in het buitenland gehanteerde werkwijze met betrekking tot de inzet van honden tijdens het rechtsproces, is toepasbaar binnen Nederland?*

1.4. Begripsbepaling

Om de hoofdvraag en de sub vragen goed te kunnen beantwoorden is het noodzakelijk dat de belangrijkste begrippen gedefinieerd worden. Hierdoor heeft iedereen die het onderzoek gaat lezen dezelfde kennis over de kernbegrippen van het onderzoek en wat ermee bedoeld wordt.

- Rechtsproces: gerechtelijke procedure bepaald door wet- en regelgevingen (Juridisch woordenboek, 2015).
- Minderjarigen: kinderen tot de leeftijd van 18 jaar, over deze personen wordt nog gezag uitgeoefend door ouders of voogd (Juridisch woordenboek, 2015).
- Hulphonden: hulphonden zijn honden die speciaal opgeleid zijn om iemand te helpen met een motorische handicap (Dieren in zorg en welzijn, 2011).
- Therapiehonden: therapiehonden zijn honden die een kind of volwassene met autisme/ aanverwante contactstoornis(sen) of psychiatrische problemen begeleiden, ondersteunen, helpen en waar de hond een maatje voor is (Dieren in zorg en welzijn, 2011).
- Assistentiehonden: assistentiehonden helpen hun baasjes binnen- en buitenshuis bij handelingen die zijn/haar baas niet tot nauwelijks meer kan (Dieren in zorg en welzijn, 2011).
- Medewerkers in de Juridisch sector: alle mensen die tijdens het rechtsproces een rol spelen (Juridisch woordenboek, 2015).
- Slachtoffer: iemand die door een gebeurtenis nadeel of leed heeft ondervonden (Juridisch woordenboek, 2015).
- Getuige: iemand die tijdens een gerechtelijke procedure een verklaring aflegt met betrekking tot feiten die bewezen moeten worden (Juridisch woordenboek, 2015).
- Verdachte: iemand over wie aanwijzing bestaat dat hij/zij mogelijk een strafbaar feit heeft gepleegd (Juridisch woordenboek, 2015).
- Beëdiging: de bekrachtiging van een functie door de afname van een eed/gelofte (Juridisch woordenboek, 2015).
- Aangemaand: aansporen/aanzetten tot (Juridisch woordenboek, 2015).
- Rechtsgebieden: drie gebieden waarin de rechtspraak is opgedeeld (privaatrecht, bestuursrecht, strafrecht) (Juridisch woordenboek, 2015).
- Betrokken professionals: personen die in het bezit zijn van een vakmanschap (Carrière tijger, 2015).
- Privaatrecht: recht dat de betrekkingen tussen bijzondere personen en zaken onderling regelt (Van Dale, 2015).
- Bestuursrecht: onderdeel van het recht dat regels geeft over de wijze waarop bevoegdheden door de overheid vooral in de richting van de burgers kunnen en mogen worden aangewend, oftewel het geheel van rechtsregels betreffende de overheidsbemoeienis met het maatschappelijk leven (Encyclo, 2015)
- Strafrecht: deel van het recht waarin wordt bepaald, wie, wanneer en hoe gestraft zal worden (Van Dale, 2015).
- Jeugdreclassering: de jeugdreclassering voert toezicht en begeleiding uit bij jongeren en jongvolwassenen die volgens het jeugdstrafrecht worden berecht (Rijksoverheid, 2015^b).

- Gedragsbeïnvloedende maatregel (GBM): tussen opsluiting en voorwaardelijke straf. Bestaat uit trainingen of behandelingen (bijvoorbeeld agressietraining). Jeugdreclassering houdt toezicht, voor iedereen tot 23 jaar (Rijksoverheid, 2015^b).
- PIJ-maatregel: wordt in justitiële jeugdinrichting geplaatst met intensieve behandeling en begeleiding bedoeld voor jongeren met een ontwikkelingsstoornis of psychische aandoening. Minimaal 3 jaar en maximaal 7 jaar. In het laatste jaar mag de jongere onder voorwaarden naar buiten. Begeleid door jeugdreclassering (Rijksoverheid, 2015^b).
- TBS: terbeschikkingstelling. Voor mensen die ernstige strafbare feiten hebben gepleegd en lijden aan een psychiatrische ziekte of stoornis wat hun gedrag beïnvloedt (Rijksoverheid, 2015^b).
- Strafproces: iedereen die een strafbaar feit pleegt kan te maken krijgen met een strafproces (Juridisch woordenboek, 2015).
- Verzoekschrift: dit is een middel om een kwestie aan een rechter voor te leggen (Juridisch woordenboek, 2015).
- Procedure: officiële documenten die betrekking hebben op de gang van zaken bij gerechtshoven of andere gerechtelijke instanties (Juridisch woordenboek, 2015).
- Procesverbaal: geschreven verklaring van een opsporingsambtenaar, waarin iemand van een overtreding wordt beschuldigd en daarvoor een boete opgelegd krijgt (Juridisch woordenboek, 2015).
- Echtscheidingsprocedure: verzoekschriftprocedure voor de Nederlandse rechter betreffende een verzoek tot echtscheiding of tot ontbinding van het geregistreerd partnerschap (Juridisch woordenboek, 2015).

2. Materiaal en Methode

In dit hoofdstuk wordt uitleg gegeven over het type onderzoek dat is uitgevoerd, het onderzoeksontwerp, de onderzoekspopulatie, de dataverzamelingsmethoden en de data analyse.

2.1. Type onderzoek

Deze studie is een kwalitatief onderzoek. Bij een kwalitatief onderzoek wisselen dataverzameling en data-analyse elkaar af. Aan de hand daarvan wordt gekeken of en wanneer verzadiging is opgetreden. Er wordt van verzadiging gesproken op het moment dat er (bijna) geen nieuwe informatie meer binnenkomt, er is dan genoeg data verzameld (Baarda en de Goede, 2001). Het kwalitatief onderzoek is gebruikt om een beeld te geven van de mogelijkheid om honden binnen het Nederlandse rechtsproces in te zetten. Hierbij is gebruik gemaakt van literatuuronderzoek en interviews.

2.2. Onderzoeksontwerp

Er is gekozen voor een survey-onderzoek. Dit betekent dat er gegevens zijn verzameld bij verschillende onderzoekseenheden (Baarda en de Goede, 2001). Hiervoor is gebruik gemaakt van interviews en literatuuronderzoek. Zie bijlage II en IV voor de vragen die gebruikt zijn tijdens de interviews.

2.3. Onderzoekspopulatie

De onderzoekspopulatie waar contact mee is gezocht bestaat uit drie groepen:

- *Juridisch sector*: rechters, advocaten, jeugd en zedenpolitie, politie en officier van justitie.
- *Sociale sector*: kinderpsychologen, kindercoaches, kindertherapeuten, Bureau Halt en Jeugdzorg, Raad voor de Kinderbescherming en de Kinderombudsman.
- *Hondensector*: organisaties/ stichtingen/ deskundigen in Nederland die werken met hulphonden/ therapiehonden/ assistentiehonden of professionele kennis hierover bezitten. Organisaties/ stichtingen in het buitenland waar de inzet van honden tijdens het rechtsproces al plaatsvindt.

Er is gekozen voor bovenstaande drie groepen om de volgende redenen. Voor de eerste groep is gekozen, omdat deze volgens de onderzoekers de meeste kennis hebben over het rechtsproces binnen Nederland. Er is vooral contact gezocht met kinderrechters, advocaten, jeugd en zedenpolitie en officier van justitie. Dit omdat deze vaak in contact komen met minderjarigen.

Er is gekozen voor de tweede groep, omdat er werd verwacht dat zij inzicht konden geven in hoeverre het rechtsproces minderjarigen beïnvloeden en of zij het doel van het onderzoek begrijpen en zouden ondersteunen. Er werd hierbij ook vooral gezocht naar medewerkers in de sociale sector die vaak met minderjarigen in contact komen.

Voor de derde groep is gekozen, omdat zij kennis hebben over het inzetten van honden in de zorgsector.

De onderzoekspopulatie is door middel van interviews naar hun mening/expertise gevraagd over in hoeverre het mogelijk is om honden tijdens het rechtsproces in te zetten ter ondersteuning van minderjarigen binnen Nederland. Zie bijlage I en III voor de e-mails die naar de instantie zijn toegestuurd.

2.4. Dataverzamelmethode

Tijdens het onderzoek werd data verzameld om de hoofdvraag te beantwoorden. Hiervoor waren een aantal sub(sub)vragen van belang. Voor een aantal vragen is literatuuronderzoek verricht en voor een aantal anderen is een interview essentieel geweest. Als eerste werd literatuuronderzoek gedaan, omdat deze informatie nodig was voor de onderzoekers vóórdat de interviews konden worden afgenomen.

- *Literatuuronderzoek:*

Door middel van literatuuronderzoek werd onder ander onderzoek gedaan naar:

- Het rechtsproces voor minderjarigen binnen Nederland.
- De verschillende fase(n) binnen het rechtsproces.
- En de inzet van honden tijdens het rechtsproces in het buitenland.

Voor het literatuuronderzoek werd gebruik gemaakt van zowel internet als boeken. Literatuur is in het Nederlands, Engels en Spaans gezocht.

Boeken

Er is gezocht naar juridische literatuur bij Stichting Tresoar in Leeuwarden. Er werd onder andere gezocht naar de rechtsgebieden in Nederland voor minderjarigen. Tevens werd gekeken naar hoe het rechtsproces eruit ziet voor minderjarigen als slachtoffers, getuigen en verdachten. Voor literatuur over de effecten van honden op mensen werd gebruik gemaakt van boeken die tijdens de opleiding gebruikt zijn.

Internet

Overige benodigde literatuur werd opgezocht via internet. Hierbij werd gebruik gemaakt van gestructureerde dataverzameling van relevante informatie voor het onderzoek (Baarda en de Goede, 2001). Er werd gebruik gemaakt van Google Scholar en er werd gekeken naar de resultaten op de eerste twee pagina's. Bij Google Scholar werden de zoekresultaten op relevantie geordend. Daarbij konden de resultaten gefilterd worden op bijvoorbeeld jaartal of bron (boek, artikel etc.). Voor alle informatie over het rechtsproces werd gebruik gemaakt van de meest recente informatie uit onder andere boeken en onderzoeken om een totaalbeeld te kunnen krijgen van het actuele rechtsproces in Nederland.

Een aantal zoektermen die hiervoor gebruikt zijn en waarmee verschillende "zoek"combinaties werden gemaakt zijn:

Nederlands	Engels	Spaans
Rechtsproces/systeem	Courthouse	Terapia asistida con
Rechtsgebieden	Children	Animales
Bestuursrecht	Minors	Perros de asistencia
Civiel recht	Dogs	Jóvenes/menores
Strafrecht	Testify	Juzgado/ juez
Minderjarigen/kinderen	Victims	Declaración judicial
Slachtoffers	Suspect	Víctima
Getuigen	Animal assisted	Sospechoso
Verdachten	Therapy/interventions	Perros adiestrados
Rechtbank/ rechter	Legal process	Juzgados de familia
	Judge	Dogtor animal

- *Interviews*

De rede voor het afnemen van de interviews was om te informeren naar onder andere mening, gedachten en kennis van de professionals.

Ondanks dat een aantal interviews via Skype of telefonisch zijn afgenomen ging de voorkeur van de onderzoekers uit naar een persoonlijk en face-to-face interview, omdat er werd verwacht dat dit een beter inzicht zou geven over de mening van de professionals. Tevens waren de interviewvragen open, waardoor het antwoord van de geïnterviewde een grote rol speelde in het verloop van het interview. Er kon altijd beter ingespeeld worden op de reactie of het antwoord van de professional als dit face-to-face gebeurde, ten opzichte van een telefonisch gesprek. Tijdens het interview werd een lijst met open vragen en topics als ondersteuning gebruikt (zie bijlage II en IV). Dit betekende, zoals eerder aangegeven, dat de respondent vrij kon antwoorden. Deze methode vroeg om veel verwerkingstijd, maar sloot beter aan bij het doel van het onderzoek (Baarda en de Goede, 2001).

Voor de onderzoeksgroep in het buitenland was een Skype interview de beste optie.

Er werd door middel van een e-mail contact gezocht met de verschillende onderzoeksgroepen (zie bijlage III en V). Bij de juridische professionals werd vooral gebruik gemaakt van brieven, dit omdat er geen e-mailgegevens bekend waren. Als de e-mail/brief was verstuurd werd één week gewacht op een antwoord via de e-mail of telefonisch. Als er binnen deze periode geen antwoord was ontvangen, werd telefonisch contact gezocht met de professional om er zeker van te zijn dat de e-mail bij de juiste persoon terecht was gekomen. Indien bleek dat de e-mail niet bij de juiste persoon terecht was gekomen of wel goed terecht was gekomen maar er nog geen antwoord op was (zowel negatief als positief), werd nog één extra week de tijd gegeven om te antwoorden. Als de eerst gekozen contactopties niet of negatief reageerden, werd contact gezocht met de tweede optie.

Onderstaand wordt een beschrijving gegeven van de gekozen adressen, de manier waarom contact werd gezocht en de reden hiervoor:

- *Juridische sector:*

Rechters/rechtbank: Er werd als eerste optie gekozen om een brief te sturen naar de rechtbanken in Leeuwarden, Groningen en Haarlem. Dit omdat het de dichtstbijzijnde steden zijn bij de woonplaatsen van de onderzoekers. Als tweede optie was voor Assen, Lelystad en Utrecht gekozen omdat dit grote steden zijn en hier eventueel meer mogelijkheden bestonden tot een interview en/of meer ervaring is met minderjarigen. Al de bovenstaande rechtbanken zijn gespecialiseerd in familie en jeugdrecht. Uiteindelijk werd een brief naar alle zes de instanties gestuurd.

Advocaten: Er werd gekozen om e-mail contact te zoeken met overkoepelende advocatenkantoren waaronder Jeugdrecht Advocaten Amsterdam, LS advocaten en VNJA. De gekozen advocatenkantoren zijn allen gespecialiseerd in kinderrecht. Tevens is het advocatenkantoor in Amsterdam een overkoepelende organisatie (hier zijn meer advocaten gespecialiseerd in kinderrecht actief). Als tweede optie is gekozen voor overkoepelende advocatenkantoren die door geheel Nederland gevestigd zijn. Door het aanschrijven van deze overkoepelende organisaties werd door de onderzoekers verwacht meerdere interviews af te kunnen nemen binnen een organisatie.

Overige instanties: Ook is er gekeken naar overige instanties waar eventueel ook interviews konden worden afgenomen, met als deskundigheidsgebied minderjarigen binnen het rechtsproces. Hier is gekeken naar jeugd en (zeden)politie en officier van justitie. Omdat deze groep uit een klein aantal en uit verschillende expertises bestond, werd ervoor gekozen om alle organisaties te e-mailen.

- *Sociale sector:* Er werd gekozen om e-mail contact te zoeken met deze onderzoeksgroep in Leeuwarden, Utrecht en Amsterdam. Hiervoor werd gekozen, omdat het overkoepelende organisaties zijn en de kans groter werd geacht om meerdere gespecialiseerden te kunnen interviewen. In deze steden zitten de grootste jeugdzorgorganisaties bestaande uit: jeugdzorg Friesland/Nederland, bureau Halt en Slachtofferhulp.

- *Hondensector:* Er werd gekozen om e-mail contact te zoeken met deze groep, omdat deze organisaties onder andere met minderjarigen in aanraking komen en zij minderjarigen ondersteunen door middel van het inzetten van hulphonden.

Omdat er minder respons werd verwacht van de organisaties in het buitenland werd besloten om de e-mail naar alle contactadressen te sturen.

In de onderstaande tabel wordt aangegeven hoe de data werd verzameld per sub(sub)vraag en per onderzoekspopulatie.

Tabel 1: Onderzoeksmethoden per subsubvraag

Onderzoeksvragen	Literatuur- onderzoek	Juridische sector	Sociale sector	Honden – sector
1. Hoe ziet het rechtsproces eruit voor minderjarigen in Nederland?				
<i>1.1.Hoe ziet het rechtsproces voor minderjarigen er binnen het strafrecht, privaatrecht en bestuursrecht uit?</i>	X			
<i>1.2.Binnen welke fase(n) van het rechtsproces kunnen minderjarigen een rol spelen?</i>	X			
2.In hoeverre komen betrokken professionals in aanraking met minderjarigen tijdens het rechtsproces?				
<i>2.1.Welke professionals zijn betrokken bij het rechtsproces voor minderjarigen per rechtsgebied?</i>	X	X	X	
<i>2.2.Binnen welke fase(n) leveren de betrokken professionals een bijdrage aan de minderjarigen tijdens het rechtsproces?</i>	X	X	X	
3.Wat is de mening van de betrokken professionals met betrekking tot het inzetten van honden voor minderjarigen tijdens het rechtsproces?				
<i>3.1.Wat is volgens de betrokken professionals de reden dat het inzetten van honden tijdens het rechtsproces nog niet wordt gedaan in Nederland?</i>		X	X	X
<i>3.2.In hoeverre is er interesse van de betrokken professionals om honden in te zetten binnen het rechtsproces in Nederland?</i>		X	X	X
<i>3.3. In hoeverre zien de betrokken professionals de mogelijkheid om honden in te zetten binnen het rechtsproces in Nederland?</i>		X	X	X

4. Binnen welke fase(n) van het rechtsproces zouden honden ingezet kunnen worden?				
4.1. In hoeverre zijn aanpassingen binnen de wet nodig om het inzetten van honden tijdens het rechtsproces voor minderjarigen in Nederland mogelijk te maken?	X	X		
4.2. Welke in het buitenland gehanteerde werkwijze met betrekking tot de inzet van honden tijdens het rechtsproces, is toepasbaar binnen Nederland?	X			X

2.5. Data analyse

De data voor dit onderzoek zijn verkregen door middel van literatuuronderzoek en interviews. De antwoorden van de interviews zijn uitgewerkt door middel van een protocolanalyse. Deze methode werd opgedeeld in zeven stappen. Tijdens de eerste stap werd alle tekst van de interviews, opgenomen door een memorecorder, uitgeschreven. Tijdens de tweede stap werd de irrelevante informatie verwijderd. Als derde stap werd de tekst opgesplitst in fragmenten per verschillend onderwerp. Tevens werd ieder fragment gelabeld per kleur en onderwerp. Tijdens de vijfde en zesde stap werden de labels geordend in een logische volgorde en werd de relevante tekst van iedere respondent onder elk label geplaatst. Als laatste onderdeel van deze analyse werd de tekst herschreven en hiermee werd antwoord gegeven op de hoofd- en sub(sub)vragen van het onderzoek (Van der Zee, 2012).

- Voorbeeld Stap 4: Labelen
 - Bekend? Nee nieuw.
 - Wat vindt u ervan? Spreekt mij wel (...).
 - Doelgroep? In eerste instantie voor minderjarigen (...).
 - Mogelijk? Hangt af van hoe je het wilt organiseren (...).
 - Begeleiding? Externe organisatie (...).
 - Vaardigheden begeleider? Zowel vaardigheden over hond als psychologie van de mens (...).
 - Vaardigheden hond? Beter als hond alleen mee kan in de verhoorkamer (...).
 - Fase? Voorfase (...).
 - Effect? Positief effect op minderjarigen (...).
 - Advies? Ik zou met een pilot beginnen. Eerst met zedeslachtoffers bijvoorbeeld (...).
 - Betrokkenheid/ interesse? Alles wat kan bijdragen aan de waarheidsvinding kan ik alleen maar toejuichen (...).
- Voorbeeld Stap 5: Labels geordend

Labels		
Ervaring	Fase(n)	Ras
Bekend	Handler/begeleider	Mogelijkheid
Doelgroep	Vaardigheden begeleider	Betrokkenheid/interesse
Mening	Type "hulp"hond	Overige
Effect	Vaardigheden hond	

- Voorbeeld Stap 6: Relevante tekst van ieder respondent onder elkaar geplaatst

Op volgorde is de eerste label *ervaring*. In de onderstaande tabel kwam per respondent de tekst te staan die gelabeld was als *ervaring*. Dit werd met elke label op de zelfde manier gedaan.

Ervaring	
Helpende pootjes	
Stichting contacthond	
A.A.I. centrum De Klimop	
Dogtor animal	
Courthouse dogs	
Service dogs support	
Stichting therapiehond Nederland	
Patrasche foundation	
Rechter Leeuwarden	
Rechter Amsterdam	
Officier van justitie Groningen	<i>N.v.t. Geen ervaring</i>
Juridisch adviseur Raad voor kindbescherming Den haag	
Adviseur beleid bij Raad voor kindbescherming Amsterdam	
Politie Leeuwarden	

3. Respondenten interviews

In de onderstaande tabel 3.1 respondenten wordt aangegeven welke respondenten mee hebben gewerkt aan dit onderzoek en in welke sector(en) zij ervaring hebben. In de eerste kolom worden de verschillende respondenten benoemd. In de tweede kolom is een kruisje geplaatst als de respondent ervaring heeft in de juridische sector. In de derde kolom is een kruisje geplaatst indien de respondent ervaring heeft in de sociale sector. In de laatste kolom is een kruisje geplaatst als de respondent ervaring heeft in de hondensector, en twee kruisjes als deze ervaring heeft in de hondensector in het buitenland.

In een aantal gevallen waren de respondenten gespecialiseerd in twee sectoren. In dit geval staan twee kruisjes in de twee verschillende kolommen.

Tabel 3.1: Respondenten

Respondenten	Juridische sector	Sociale sector	Hondensector/ buitenland
Helpende Pootjes		X	X
Stichting contacthond		X	X
A.A.I. centrum De Klimop			X
Dogtor animal		X	XX
Courthouse dogs	X		XX
Service dogs support	X		XX
Stichting therapiehond Nederland		X	XX
Patrasche Foundation			XX
Rechter Leeuwarden	X		
Rechter Amsterdam	X		
Officier van justitie Groningen	X		
Juridisch adviseur bij Raad voor de Kinderbescherming Den Haag	X	X	
Adviseur beleid bij Raad voor de kinderscherming Amsterdam	X	X	
Politie Leeuwarden	X		

4. Rechtsproces voor minderjarigen in Nederland

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de subvraag:

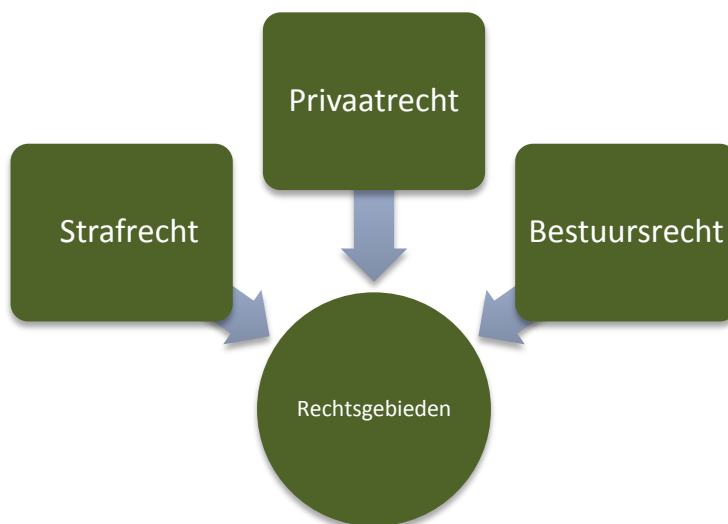
- Hoe ziet het rechtsproces eruit voor minderjarigen in Nederland?

Dit wordt gedaan door middel van het beantwoorden van twee subsubvragen in hoofdstuk 4.1. en 4.2.

4.1. Hoe ziet het rechtsproces voor minderjarigen er binnen het strafrecht, privaatrecht en bestuursrecht uit?

Om inzicht te krijgen in het rechtsproces binnen Nederland voor minderjarigen, wordt in dit hoofdstuk een uitleg gegeven over het verloop binnen de verschillende rechtsgebieden.

Het jeugdrecht is het geheel van rechtsregels dat de positie van jeugdigen regelt. Dit jeugdrecht is geen eigen rechtsgebied en het valt ook niet onder één rechtsgebied. Het jeugdrecht bestaat namelijk uit onderdelen uit de verschillende rechtsgebieden die over jeugdigen gaan of voor jeugdigen belangrijk zijn. Zo bevat het jeugdrecht onderdelen uit het strafrecht, privaatrecht (ook wel burgerlijk recht of civiel recht genoemd), en het bestuursrecht, zie figuur 3.1.1 onderverdeling jeugdrecht (Jeugdrecht begrepen, 2008).

Figuur 3.1.1 Onderverdeling jeugdrecht

- **Strafrecht**

Het beschrijft de speciale regels die gelden voor minderjarigen tot 18 jaar. Zo kent het jeugdstrafrecht een eigen pakket aan straffen en maatregelen. Deze straffen en maatregelen hebben vooral een opvoedkundig karakter. Ook gelden er speciale regels voor het strafproces. Deze regels zijn bedoeld om de jeugdige verdachte extra bescherming te bieden. De ouders hebben toegang tot hem/haar als hij/zij wordt vastgehouden, en wordt een rechtszaak tegen een minderjarige meestal achter gesloten deuren behandeld om zijn privacy te beschermen (vanderLinde & ten Siethoff, 2014c).

- **Privaatrecht**

Het privaatrecht (ook wel burgerlijk recht of civiel recht genoemd), regelt de rechtsverhoudingen tussen burgers onderling.

Binnen het burgerlijk recht neemt het personen- en familierecht een bijzondere plaats in omdat er in dit onderdeel geen zakelijke, maar familierechtelijke relaties worden beschreven. Een familierechtelijke relatie is een juridische relatie tussen gezins- of familieleden waaruit rechten en plichten ontstaan (Doek J.E. & Vlaardingerbroek P., 2006).

Binnen het personen- en familierecht kan een onderverdeling worden gemaakt in:

- Afstamming: De wettelijke regels over de afstamming geven antwoord op de vraag wie de juridische ouders van een minderjarige zijn. De wet verbindt een aantal gevolgen aan het juridisch ouderschap. Zo oefenen juridische ouders doorgaans gezag uit over hun kind, en als zij geen gezag hebben, hebben ze doorgaans wel recht op omgang met hem. Daarnaast zijn juridische ouders onderhoudsplichtig, draagt de jeugdige de achternaam van een van zijn ouders, en is de jeugdige hun wettelijke erfgenaam (Doek J.E. & Vlaardingerbroek P., 2006).

- Gezag: Gezag over minderjarigen bestaat uit een mengeling van opvoeden, beheer van vermogen en vertegenwoordigen in het rechtsverkeer. Dit is tot het 18^e levensjaar (Doek J.E. & Vlaardingerbroek P., 2006).

- Scheiden: Een echtscheiding kan op twee manieren in gang worden gezet: door een gezamenlijk verzoekschrift van beide echtgenoten of door een verzoekschrift van een van de echtgenoten. Voor het gezag over jeugdigen geldt als uitgangspunt dat ouders die hun relatie verbreken, samen het gezag behouden. Is gezamenlijke gezagsuitoefening niet mogelijk, dan kunnen zij de rechter verzoeken om, in het belang van hun kind, het gezag aan één van hen toe te wijzen. Een kind heeft recht op omgang met zijn ouders en met andere personen met wie hij in een nauwe persoonlijke betrekking staat. Ouders zijn verplicht om hun kinderen (tot hun 21e jaar) te onderhouden. Na de scheiding loopt deze verplichting gewoon door (Doek J.E. & Vlaardingerbroek P., 2006).

- Rechtspositie minderjarigen: Een minderjarige is handelingsonbekwaam, dit wil zeggen dat hij niet zelfstandig aan het rechtsverkeer kan deelnemen. In principe treedt zijn wettelijke vertegenwoordiger, dus zijn ouder of voogd, in het juridisch verkeer namens hem op (Doek J.E. & Vlaardingerbroek P., 2006).

- Kinderbeschermingsmaatregelen: Om de ontwikkeling van een minderjarige veilig te stellen kan de rechter een maatregel van kinderscherming opleggen. De meest voorkomende en lichtste maatregel is de ondertoezichtstelling. De zwaardere maatregel is de gezag beëindigende maatregel (Lydia Janssen, 2008).

- Ontheffing of ontzegging: De maatregel van ontheffing is vooral bedoeld voor situaties van onmacht: de ouders zijn door bepaalde omstandigheden, bijvoorbeeld een psychiatrische stoornis, ernstige ziekte, verslaving of geestelijke handicap, niet in staat om hun gezag op een goede wijze uit te oefenen (Lydia Janssen, 2008).

- Procesrecht: Alle procedures in het personen- en familierecht worden in gang gezet door een verzoekschrift. Dit is een officieel stuk waarin de verzoeker de rechter gemotiveerd vraagt om een bepaalde beslissing te nemen. De kantonrechter behandelt zaken over het vermogen van de minderjarige en over handlichting, en de (kinder)rechter zaken die gaan over de persoon of het gezag (Doek J.E. & Vlaardingerbroek P., 2006).

- **Bestuursrecht**

Het bestuursrecht geeft regels over de bestuurstaak van de overheid. Het bestuursrecht heeft binnen het jeugdrecht betrekking op de jeugdhulpverlening. De Wet op de jeugdzorg heeft tot doel meer samenhang te brengen tussen de verschillende onderdelen van de jeugdzorg: de jeugdhulpverlening, de jeugdbescherming, de jeugdgezondheidszorg en de zorg voor licht verstandelijk gehandicapte jeugd. De toegang tot (bijna) de gehele jeugdzorg wordt gevormd door het Bureau Jeugdzorg (Doek J.E. & Vlaardingerbroek P., 2006).

4.2. Binnen welke fase(n) van het rechtsproces kunnen minderjarigen een rol spelen?

Om de fase(n) van het rechtsproces waar minderjarigen een rol in kunnen spelen te beschrijven, moeten deze worden onderverdeeld in de volgende rechtsgebieden: strafrecht, privaatrecht en bestuursrecht.

- **Strafrecht**

Als een minderjarige opgepakt is door de politie of zich moet melden op het bureau is dit, omdat hij/zij ervan wordt verdacht dat hij/zij iets heeft gedaan of betrokken is geweest bij iets wat tegen de wet is.

Als een minderjarige voor de eerste keer in aanraking komt met de politie en het niet om een ernstig feit gaat, kan de minderjarige worden doorgestuurd naar Bureau Halt. De veroorzaakte schade mag niet meer zijn dan 900,- euro en bij diefstal mag de waarde niet hoger zijn dan 150,-.

Als een minderjarige meegenomen wordt naar het politiebureau wordt er een proces-verbaal opgemaakt. Dit proces-verbaal wordt opgestuurd naar de officier van justitie en de Raad voor de Kinderbescherming.

De politie stuurt het proces-verbaal door naar de Raad voor de Kinderbescherming en naar het OM (Openbaar Ministerie). Hierna gaan politie, het OM en de Raad voor de Kinderbescherming met elkaar in overleg, dit wordt "justitieel overleg" genoemd. De Raad voor de Kinderbescherming komt langs en onderzoekt wat er aan de hand is (kijkend naar school en thuissituatie). Hiervan wordt een rapport opgemaakt, hierin staat beschreven wat er moet gebeuren. De Raad voor de Kinderbescherming stuurt het rapport door naar de officier van justitie en naar de kinderrechter.

De straf die kan worden opgelegd binnen het jeugdrecht zijn:

- De Halt maatregel.
- De taakstraf.
- De leerstraf.
- De gedrag beïnvloedende regel.
- De intensieve behandeling om herhaling te voorkomen, de plaatsing in een jeugdinrichting (PIJ-maatregel) (Doek J.E. & Vlaardingerbroek P., 2006).

- **Privaatrecht**

Hierbij wordt gekeken naar het personen- en familierecht, hier kan een onderverdeling worden gemaakt met betrekking tot minderjarigen binnen dit rechtsgebied.

- Scheiden: Een minderjarige kan, zeker tijdens een echtscheidingsprocedure, onderwerp worden van strijd tussen zijn ouders. Daarom biedt de wet hem een aantal mogelijkheden om zelf aan de rechter te vragen om een beslissing te nemen over het gezag en de omgang. De minderjarige dient geen officieel verzoekschrift in, maar wendt zich met een brief tot de rechtbank met zijn verzoek. In reactie hierop kan de rechter (ambtshalve) dan een rechterlijke uitspraak doen. Er geldt voor deze informele rechtsgang een minimumleeftijd van 12 jaar, maar een rechter behandelt ook brieven van jongere minderjarige als hij meent dat deze oud genoeg is om de betekenis van hiervan in te zien (vanderLinde & ten Siethoff, 2014).

- Rechtspositie: Een minderjarige is handelingsonbekwaam, dit betekent dat de ouders/voogd aansprakelijk zijn voor de gemaakte schade van de minderjarige. Voor jeugdigen tot 14 jaar geldt de regel dat de ouders in alle gevallen de schade moeten vergoeden. Bij jeugdigen van 14 en 15 jaar is de ouder of voogd in beginsel aansprakelijk voor de schade, tenzij hij aan kan tonen dat hij er niets aan kon doen dat de schade is ontstaan. In dat laatste geval is de jeugdige alleen met zijn eigen vermogen aansprakelijk voor de schade. Jeugdigen van 16 jaar en ouder draaien altijd zelf op voor de schade. Zij zijn dus met hun eigen vermogen aansprakelijk, het vermogen van hun ouders kan voor deze schade niet aangesproken worden (Doek J.E. & Vlaardingerbroek P., 2006).

- Kinderbeschermingsmaatregel: Als de ouders falen in de uitoefening van het gezag kan de kinderrechter ingrijpen door een kindbeschermingsmaatregel op te leggen. Stelt de kinderrechter de jeugdige onder toezicht van het Bureau Jeugdzorg, dan behouden de ouders hun gezag. Maar dit gezag wordt beperkt, want de ouders en de jeugdige moeten zich laten begeleiden door een gezinsvoogd. Als de ouders of de minderjarige niet bereid zijn om hun gedrag te veranderen, kan het Bureau Jeugdzorg zo nodig een schriftelijke aanwijzing geven. Voor een uithuisplaatsing in het kader van de OTS (ondertoezichtstelling) heeft het Bureau Jeugdzorg een rechterlijke machtiging nodig, tenzij de ouders met de uithuisplaatsing van hun kind instemmen. Ouders hebben de mogelijkheid om bij een 'hogere' rechter in beroep te gaan tegen rechterlijke beslissingen over (de verlenging van) de OTS en over de afgifte van een machtiging tot uithuisplaatsing (Lydia Janssen, 2008).

- Ontheffing of ontzegging: Bij ontheffing of de ontzetting is dat de ouder geen gezag meer uitoefent. Is er een andere ouder met gezag, dan zet hij het gezag alleen voort. Is er een

andere ouder zonder gezag, dan kan hij de kinderrechter verzoeken om hem nu het gezag toe te kennen. Worden beide ouders ontzet of ontheven, dan benoemt de kinderrechter een voogd over de jeugdige. In veel gevallen zal de voogdij worden toevertrouwd aan het Bureau Jeugdzorg.

In afwachting van de beslissing over een ontheffing of een ontzetting kan de kinderrechter, bij wijze van crisismaatregel, de ouders schorsen in het gezag en de voogdij voorlopig opdragen aan het Bureau Jeugdzorg. Voorlopige voogdij is eveneens mogelijk als er geen gezag over een jeugdige wordt uitgeoefend en de definitieve gezagsvoorziening niet kan worden afgewacht (Lydia Janssen, 2008).

- Procesrecht: Gaat om alle procedures binnen het personen- en familierecht met betrekking tot het vermogen van een minderjarige en over het gezag van de minderjarige. Als een zaak over een minderjarige gaat, is de rechter in principe verplicht een jeugdige van 12 jaar of ouder de gelegenheid te geven om zijn mening kenbaar te maken. De rechter kan ook jeugdigen die nog geen 12 jaar oud zijn, over de zaak horen. Aan het eind van de mondelinge behandeling van het verzoek bepaalt de rechter de datum waarop hij uitspraak zal doen. Een verzoeker of een belanghebbende die het niet eens is met de rechterlijke uitspraak, kan hoger beroep instellen. Dan wordt het verzoek opnieuw behandeld door het gerechtshof. Na het hoger beroep is in een aantal gevallen nog cassatie mogelijk bij de Hoge Raad (Doek J.E. & Vlaardingebroek P., 2006).

- **Bestuursrecht**

De Wet op de jeugdzorg heeft tot doel meer samenhang te brengen tussen de verschillende onderdelen van de jeugdzorg: de jeugdhulpverlening, de jeugdbescherming, de jeugdgezondheidszorg en de zorg voor licht verstandelijk gehandicapte jeugd. Vóór de jeugdzorg liggen de lokale voorzieningen, zoals school, consultatiebureau, schoolartsen, maatschappelijk werk en buurtwerk. De toegang tot (bijna) de gehele jeugdzorg wordt gevormd door het Bureau Jeugdzorg. Dit bureau stelt diagnoses, verleent zelf zo nodig korte ambulante hulp, verzorgt de indicatiestelling waardoor de cliënt aanspraak krijgt op niet vrij toegankelijke jeugdzorg, treedt op als casemanager, voert de voogdij en de gezinsvoogdijtaken uit, heeft een Advies en Meldpunt Kindermishandeling, en traint zo nodig de medewerkers van de lokale voorzieningen, zodat zij beter in kunnen spelen op vragen en problemen van jeugdigen. Stelt het Bureau Jeugdzorg vast dat een cliënt jeugdzorg nodig heeft, dan wijst het in zijn indicatiestelling ook de eenheden aan die de cliënt moeten worden geboden. Met deze indicatiestelling kan de cliënt vervolgens bij één of meer zorgaanbieders aanspraak maken op de genoemde eenheden (Doek J.E. & Vlaardingebroek P., 2006).

5. Betrokken professionals

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de volgende subvraag:

- In hoeverre komen betrokken professionals in aanraking met minderjarigen tijdens het rechtsproces?

Dit wordt gedaan door een gecombineerd antwoord te geven op twee subsubvragen van hoofdstuk 5.1. en 5.2.

5.1. Welke professionals zijn betrokken bij het rechtsproces voor minderjarigen per rechtsgebied?

5.2. Binnen welke fase(n) leveren de betrokken professionals een bijdrage aan de minderjarigen tijdens het rechtsproces?

Onderstaand staan de betrokken professionals per rechtsgebied opgesomd weergegeven en binnen welke fase(n) zij hun bijdrage leveren.

- **Strafrecht**

De betrokken professionals binnen het strafrecht zijn:

- Jeugd en zedenpolitie: studioverhoor.
- Reclassering en NIFP: advies officier van justitie en rechter.
- Raad voor de kinderbescherming: kent voorgeschiedenis van minderjarige.
- Officier van justitie en rechter: vervolging en veroordeling.
- Begeleider justitiële jeugdinrichting: begeleiding.
- Hulpverleners: behandeltraject.
- Jeugd(reclassering): toezichthouders.
- Gemeente: nazorg.

(Rijksoverheid, 2015^b)

- **Privaatrecht**

Hierbij wordt gekeken naar het personen- en familierecht, hier kan een onderverdeling worden gemaakt met betrekking tot betrokken professionals binnen dit rechtsgebied.

- **Scheiding:**

De betrokken professionals binnen het onderdeel scheiding zijn:

- *Advocaat of echtscheidingsmediator*: Voor het schriftelijk op papier zetten van de wensen en plichten.
- *Opstellen ouderschapsplan*: De afspraken die je maakt over de zorg- en opvoedingstaken, maar ook over de kinderalimentatie komen hierin te staan (dit ouderschapsplan is voor de rechter).
- *Rechter*: Dit om de scheiding permanent te maken. Bij onenigheid uitspraak kan er in hoger beroep worden gegaan (Lydia Janssen, 2008).

- **Kinderbeschermingsregel**

De betrokken professionals binnen het onderdeel kinderbeschermingsregel zijn:

- *Kinderrechter*: Deze legt de kinderbeschermingsregel op.

- *Bureau Jeugdzorg*: Als kinderrechter deze onder toezicht stelt of bij eventueel uit huis plaatsing.

- *Hogere rechter*: In hoger beroep gaan tegen uitspraak kinderrechter/bureau Jeugdzorg (Lydia Janssen, 2008).

- Ontheffing en ontzegging

De betrokken professionals binnen het onderdeel ontheffing en ontzegging zijn:

- *Kinderrechter*: Deze legt de ontheffing/ontzegging op.

- *Bureau Jeugdzorg*: Als kinderrechter deze onder toezicht zet/ of bij eventueel uit huis plaatsing (Lydia Janssen, 2008).

- Procesrecht

De betrokken professionals binnen het onderdeel procesrecht zijn:

- *Rechter*: Indien verzoekschrift. Als een zaak over een minderjarige gaat, is de rechter in principe verplicht een jeugdige van 12 jaar of ouder de gelegenheid te geven om zijn mening kenbaar te maken. De rechter kan ook jeugdigen die nog geen 12 jaar oud zijn, over de zaak horen.

- *Gerechtshof*: In hoger beroep, niet eens met de uitspraak rechter.

- *Hoge Raad*: In hoger beroep, niet eens met de uitspraak Gerechtshof (niet in alle gevallen mogelijk) (Doek J.E. & Vlaardingebroek P., 2006).

- Bestuursrecht:

De betrokken professionals binnen het rechtsgebied bestuursrecht zijn:

- *Bureau Jeugdzorg*: Heeft betrekking tot alle voorzieningen jeugdigen. Dit bureau stelt diagnoses, verleent zelf zo nodig korte ambulante hulp, verzorgt de indicatiestelling waardoor de cliënt aanspraak krijgt op niet vrij toegankelijke jeugdzorg, treedt op als casemanager, voert de voogdij en de gezinsvoogdijtaken uit.

- *Provinciebestuur/ zorgverzekeraar*: Verantwoordelijk voor de planning en financiering van Bureau Jeugdzorg en verantwoordelijk voor een groot deel van het zorgaanbod (Doek J.E. & Vlaardingebroek P., 2006).

Verschillende fase(n)

Naar aanleiding van dit onderzoek is er gekeken binnen welke fase(n) het beste de hond in gezet kan worden om te minderjarigen te ondersteunen. Na zowel literatuuronderzoek als interviews te hebben afgenomen, kwam er naar voren dat het inzetten van een hond het meeste effect heeft in de beginfase(n) van het rechtsproces. Omdat de minderjarigen binnen het Nederlandse rechtssysteem alleen in de beginfase(n) betrokken zijn en dit schriftelijk wordt vastgelegd is hier de inzet van de hond effectief. Binnen deze fase(n) zijn verschillende organisaties actief binnen de verschillende rechtsgebieden.

Kijkende naar de drie rechtsgebieden kan er een onderverdeling worden gemaakt met betrekking tot de beginfase:

Strafrecht:

Binnen het strafrecht is de beginfase vanaf het politiebureau, hier wordt de minderjarige verhoord en volgen verdere (misschien andere) sancties. Ook bureau Halt en de kinderbescherming is in de beginfase van het strafrecht betrokken.

Tijdens het afnemen van de interviews werd ook duidelijk gemaakt dat een hond inzetten tijdens het proces in de rechtszaal een positief effect kan hebben. Minderjarige verdachte raakte geïntimideerd door de omgeving en sloeg hierdoor dicht en kon hierdoor niet meer zijn verhaal vertellen. De hond kan zorgen voor net dat beetje zekerheid waardoor de minderjarige wel zijn verhaal kan doen.

Privaatrecht:

Binnen het privaatrecht is de beginfase bij de advocaat, Bureau Jeugdzorg en de kinderbescherming. Uit afgenomen interviews kwam naar voren dat minderjarige soms als uitzondering ook nog kan worden gehoord door de (kinder)rechter. Dit wordt gedaan in de familiekamer. Als dit voorkomt is het inzetten van een hond hier ook van toepassing.

Bestuursrecht:

Binnen het bestuursrecht is de beginfase bij Bureau Jeugdzorg. Hier komt de minderjarige terecht voor hulp met betrekking tot jeugdzorg. Ook hier zou de inzet van een hond een positief effect kunnen hebben op de minderjarige.

6. Mening betrokken professionals

In het volgende hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de subvraag:

- ***Wat is de mening van de betrokken professionals met betrekking tot het inzetten van honden voor minderjarigen tijdens het rechtsproces?***

Dit wordt gedaan door antwoord te geven op de subsubvragen in hoofdstuk 6.1, 6.2 en 6.3.

6.1. Wat is volgens de betrokken professionals de reden dat het inzetten van honden tijdens het rechtsproces nog niet wordt gedaan in Nederland?

Volgens de betrokken professionals is de belangrijkste en algemene reden voor bovenstaande vraag, dat het concept nog niet bekend is in Nederland. De meningen van de respondenten op deze vraag staan onderverdeeld in drie sectoren. De juridische, sociale en honden- sector.

- Juridische sector

Vanuit de juridische sector waren de respondenten over het algemeen erg positief over honden tijdens het rechtsproces. Een rechter in Leeuwarden gaf aan dat dit volgens haar nog niet gebeurd, omdat het onbekend is en niemand er ooit van heeft gehoord. Een rechter in Amsterdam dacht dat de belangrijkste reden is dat Nederland, in vergelijking met Noord-Amerika, een heel ander rechtssysteem heeft. Zij zei dat het interviewen van minderjarigen zo anders gaat dat het misschien veel interessanter zou zijn om honden in te zetten tijdens de voorfase (bij Halt, studioverhoor, politie, advocaten enz.).

Een officier van justitie in Groningen zei: “Er wordt al heel veel zorg besteedt aan een kindvriendelijke omgeving. Maar ik zou me best heel goed kunnen voorstellen dat de aanwezigheid van een hond heel geruststellend werkt. Het lijkt mij niet nodig in alle gevallen, maar bij bepaalde gevallen zie ik wel een toegevoegde waarde. Als het om akelige feiten gaat, of seksueel misbruik”.

Een respondent van de politie in Leeuwarden vertelde ook dat er “al heel veel voor het kind gedaan wordt om zijn verhaal te kunnen doen en zich op zijn gemak te laten voelen”, bijvoorbeeld het studioverhoor met een speciaal opgeleide zedenrechercheur, spelletjes etc. Hij gaf aan dat in Noord- Amerika minderjarigen soms meerdere malen gehoord worden in vergelijking met Nederland. Hij dacht dat het in Nederland wel meerwaarde kan hebben in de beginfase maar hij acht het niet essentieel. Dit omdat minderjarigen binnen het rechtsproces in Nederland al goed begeleid/ondersteund worden door professionals. Na dit gezegd te hebben vertelde hij het volgende: “ Er is een verhoor geweest van een minderjarig jongentje (5-6 jaar) waarbij zijn hond (Duitse Dog) mee mocht de verhoorkamer in. Op het moment dat het jongetje gehoord werd sloeg hij dicht en begon te huilen. De hond die aan de andere kant van de verhoorkamer lag te slapen, werd wakker en liep naar het jongetje toe. Hij ging naast het jongetje liggen en legde zijn hoofd op schoot waarna het jongetje op zijn gemak werd gesteld en weer in staat was om verder te vertellen.”

- **Sociale sector**

Een juridisch adviseur van de Raad voor de kindbescherming dacht dat de belangrijkste reden dat honden niet worden in gezet tijdens het rechtsproces te maken heeft met het feit dat niemand er ooit over na heeft gedacht. Hij gaf aan dat er wel vaker nieuwe ideeën ontstaan voor de steun van minderjarigen tijdens het rechtsproces, zoals een vriendje of vriendinnetje mee nemen. Hij vertelde dat hier iedereen vaak erg enthousiast over is maar vervolgens wordt er niet verder over nagedacht. Hij zei: “Wij zitten in een bepaald stramien en we denken niet buiten dat stramien”.

Een andere respondent van de Raad voor de kindbescherming in Amsterdam vertelde dat zij hier al van had gehoord en dat zij in het begin een beetje sceptisch was. Later begreep zij heel goed dat het in Noord-Amerika wel wordt gedaan. Zij denkt dat het in Nederland nog niet wordt gedaan “omdat het systeem hier heel anders is en wij hebben bescherming van de slachtoffers, er zijn weinig minderjarigen die in de rechtszaal getuigen, dus het is minder traumatiserend. Ik zou denken dat het beter werkt in het vóórproces”. Ook zij gaf aan dat het in Nederland kindvriendelijker is ingericht en vind het niet essentieel.

- **Hondensector**

Een respondent van de hondensector gaf aan dat zij vond dat de “houding van mensen moet veranderen ten opzicht van dieren in de zorg”. Dit betreft het welzijn van het dier, de mens en de interactie tussen beiden.

Een ander respondent van de hondensector vond dat professionals door de onbekendheid bang zijn dat het meer gaat kosten dan dat het hun gaat opleveren. Daarbij gaf zij aan dat het voor de betrokken professionals die niet bekend zijn met het idee en de positieve effecten, het vaak nodig is om dit wetenschappelijk aan te tonen want “daarmee haal je ze over de streep”.

Een ander respondent uit de hondensector vond dat het te maken heeft met cultuur in Nederland, dat er moeilijk wordt gedaan over het meenemen van huisdieren in openbare gebouwen en dus ook in de rechtbank.

Respondenten hondensector buitenland

Vanuit de hondensector in Noord-Amerika, waar het concept honden tijdens het rechtsproces al actief is, werd gezegd dat er twee belangrijke reden zijn waardoor het niet in meer landen wordt gedaan. De eerste reden is vanwege de onwilligheid van de juridische sector. De tweede reden is het feit dat de hondensector al veel werk heeft met het trainen van honden voor verschillende doeleneinden (hulphonden, signaalhonden en therapiehonden). En daarom zijn zij er niet van overtuigd dat honden tijdens het rechtsproces net zo belangrijk kunnen zijn. Vanuit België werd als meest belangrijke reden hiervoor gegeven dat er geen goede opleiding is om met Dieren in de zorg te werken, dat iedereen maar wat doet.

6.2. In hoeverre is er interesse van de betrokken professionals om honden in te zetten binnen het rechtsproces in Nederland?

Opvallend was dat alle respondenten het onderwerp erg interessant vonden, er meer over wilden weten en er aan mee wilden werken.

De geïnterviewde uit de juridische sector, zoals de rechter in Leeuwarden en de officier van justitie in Groningen, zouden het beide ondersteunen als er een goed plan van aanpak zou komen met praktische informatie.

De respondenten uit de sociale sector hebben zeker interesse, beiden professionals van de Raad voor de kindbescherming vinden het, zoals zij zeiden: "Een goed idee". De juridische adviseur vindt dat er wel een aantal vragen aan zitten, maar dat die wel opgelost kunnen worden. Hij zei: "Het lijkt me zeker de moeite om ermee te beginnen". De adviseur beleid denkt dat het voor sommige slachtoffers fijn kan zijn en "de druk een beetje weghalen". Zij zei: "Wat dat betreft zou ik het wel toejuichen. Maar ik vind dat het niet volledig van belang is".

De professionals uit de hondensector in Nederland vinden het ook allemaal een goed idee en zien het nut er wel van in. Een respondent uit de organisatie Helpende Pootjes vond het een erg leuk idee en stelde zichzelf en haar honden beschikbaar voor een eventuele eerste start (pilot). Een respondent van Stichting Contacthond vond het ook interessant, maar vond wel dat het professioneel zou moeten worden aangepakt, met de goede mensen, aangezien er volgens haar "ideeën als paddenstoelen uit de grond schieten" met betrekking tot dieren in de zorg.

6.3. In hoeverre zien de betrokken professionals de mogelijkheid om honden in te zetten binnen het rechtsproces in Nederland?

Tijdens de interviews hebben de respondenten allemaal aangegeven dat ze de mogelijkheid zagen om honden in te zetten tijdens het rechtsproces in Nederland.

De professionals van de juridische sector vinden dat hier meer bekendheid voor zou moeten komen om andere professionals te overtuigen van het idee. Zij adviseren ook om klein te beginnen met een goed plan en protocol waar niemand omheen kan. De officier van justitie geeft aan dat ze niet denkt dat het haalbaar is om een hond "deel te laten uitmaken van het openbaar ministerie", dat zij eerder mogelijkheid ziet als er een externe organisatie wordt ingeschakeld. De respondent van de politie adviseerde om eerst onderzoek te gaan doen naar in hoeverre een kind beter zijn verhaal kan doen met een hond erbij.

Vanuit de sociale sector gaf de juridische adviseur van de Raad voor de kindbescherming aan dat hij "geen enkele juridische belemmering" zag. Hij zei: "Ik heb zitten kijken of er iets is wat het zou kunnen tegenhouden, een regel in het procesrecht of burgerlijkrecht, maar die is er niet volgens ons, dus er is geen enkele regel die dat zou verbieden". Maar hij gaf ook aan: "Er zouden dan natuurlijk wel regels komen als je er eenmaal mee begint".

De respondenten van de hondensector zien de mogelijkheid om honden in te zetten tijdens het rechtsproces. De respondent van Helpende Pootjes denkt dat het wel mogelijk is als je klein begint en de betrokken professionals zien dat het werkt, zij zei: "Dan ben je binnen". De

respondent van AAI centrum De Klimop vindt dat er voorlichtingscampagnes zouden moeten komen. De respondent van Stichting Therapiehond Nederland gaf aan dat er een goede opleiding voor nodig is.

7. Fasen van het rechtsproces

Binnen dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de subvraag:

- Binnen welke fase(n) van het rechtsproces zouden honden ingezet kunnen worden?

Tevens wordt antwoord gegeven op de subsubvragen hiervan in hoofdstuk 7.1. en 7.2.

De voorfase van het rechtsproces is de fase waarin verschillende professionals en/of organisaties betrokken zijn voordat er sprake is van een rechtszaak. Een aantal hiervan zijn: Bureau Halt, politie, forensische arts en de Raad voor de kinderbescherming. Jongeren kunnen bijvoorbeeld naar Bureau Halt worden gestuurd indien zij lichte strafbare feiten hebben gepleegd. Via het bureau krijgen zij de kans om bijvoorbeeld excuses aan te bieden aan de slachtoffers en ze krijgen de kans de schade te vergoeden. Hiermee kunnen zij een strafblad voorkomen. Als de jongeren deze kans niet nemen dan gaat de zaak naar de officier van justitie (Rijksoverheid, 2015^b). Minderjarigen van twaalf jaar en ouder worden gehoord door een zedenrechercheur in een normale verhoorkamer. Indien minderjarigen tussen de vier en de twaalf jaar zijn en/of aan een verstandelijke en/of cognitieve beperking lijden, worden zij gehoord in een studioverhoor door een speciaal opgeleide zedenrechercheur in een ruimte die speciaal voor dit doel is ingericht (Nationaal Rapporteur, 2015). Tevens kan een forensisch arts in de voorfase een slachtoffer tijdens het medisch onderzoek onderzoeken voor bewijsmateriaal in opdracht van de politie (Formedex, 2010). Daarbij kunnen minderjarigen in de voorfase ook in aanraking komen met de Raad voor de kinderbescherming. Dit gebeurt wanneer er ernstige zorg is over de opgroei- en opvoedsituatie van minderjarigen (Raad voor de kinderbescherming, 2015).

De juridische professionals zijn het met elkaar eens dat een hond in de rechtszaal zoals in Noord- Amerika wordt gedaan, hier over het algemeen niet van toepassing is. De rechter in Leeuwarden raad aan om de inzet van een hond vanaf het begin te doen zodat deze tijdens het hele traject aanwezig is (bij de politie, jeugdzorg, slachtofferhulp, Raad voor de Kinderbescherming). Zij zegt dat het voor bepaalde minderjarigen als verdachten, die soms in de rechtszaal worden verhoord, wel van toepassing zou kunnen zijn. Zij zei: “Soms is het heel moeilijk contact te maken met minderjarigen”, voor hele jonge verdachten kan de omgeving heel intimiderend zijn “waardoor hij/zij dichtslaat en niks meer kan/durft te vertellen”. De officier van justitie vindt de voorfase ook het beste moment om een hond in te zetten. De rechter in Amsterdam adviseerde ook om de inzet in de voorfase te doen, bij bijvoorbeeld Halt, studioverhoor, politie, Lorentz huizen (praktijk voor kinder- en jeugd psychodiagnostiek en psychotherapie), advocaten, medisch onderzoek, enz. Of vóór het verhoor al om “het kind op zijn gemak te laten voelen voordat het verhoor gaat beginnen. Om het stresspeil te verlagen van het kind”.

De professionals vanuit de sociale sector zijn het er ook over eens dat het beste moment om een hond in te zetten voor de minderjarigen in de voorfase is. De juridische adviseur van de Raad voor de kinderbescherming zei: “Op de momenten die voor de kinderen heel spannend zijn (...). Bij zowel interviews als civiele procedures”. Hij gaf aan dat hij vaak kinderen in de rechtszaal ziet die worden uitgenodigd, ook soms om verhoord te worden. Hij zei: “Ik kan me voorstellen als kinderen in de rechtszaal worden verhoord, dat ze de mogelijkheid zouden moeten hebben om vergezeld te worden door de hond die hun op hun gemak stelt”. Hij

vertelde dat tijdens civiele procedures de ouders vaak ook aanwezig zijn en die soms goed met elkaar omgaan, maar soms ook niet, “ook in dat soort gevallen zou een hond kunnen helpen”.

De organisatie in Spanje geeft aan dat de hond daar tijdens het hele proces aanwezig is als de keuze eenmaal is gemaakt dat minderjarigen de inzet nodig hebben. Ze vertelden dat de minderjarigen in de wachtkamer al worden begroet door de hond, dat de hond dan tijdens het interview aanwezig is en na het interview afscheid neemt.

7.1. In hoeverre zijn aanpassingen binnen de wet nodig om het inzetten van honden tijdens het rechtsproces voor minderjarigen in Nederland mogelijk te maken?

Volgens de betrokken professionals zijn er op dit moment geen wetten die deze inzet zouden kunnen tegen houden. Wel zijn de betrokken professionals het allemaal met elkaar eens dat het nodig is om een goed plan van aanpak/protocol op te stellen waarin regels worden beschreven waar rekening mee moet worden gehouden. En dat als het eenmaal opgestart is, er waarschijnlijk wel een evaluatie moet komen met betrekking tot de hond, de begeleider, de minderjarigen, de familie enz. Het algemene advies is dan ook om klein te beginnen.

De professionals van de juridische sector zetten hun vraagtekens bij de begeleider van de hond. Als dit door een externe organisatie/persoon wordt gedaan dan zullen hier nieuwe regels voor moeten komen. Bijvoorbeeld over de privacy van het kind en andere betrokkenen (geheimhoudingsplicht) en vaardigheden van de begeleider van de hond.

De juridische adviseur van de Raad voor de kinderscherming gaf aan dat de aanwezigheid van een begeleider tijdens een zitting bijvoorbeeld voor het kind en de hond positief is. Maar hij wees erop dat dit ook nadelig zou kunnen werken voor de rest van de betrokkenen/aanwezigen, namelijk “dat die dan niet praten of minder vertellen, omdat iemand erbij zit die ze niet kennen”. Volgens hem zou de aanwezigheid van de begeleider dus een negatief effect kunnen hebben op anderen.

7.2. Welke in het buitenland gehanteerde werkwijze met betrekking tot de inzet van honden tijdens het rechtsproces, is toepasbaar binnen Nederland?

In onderstaande tabel worden de belangrijkste en opvallendste verschillen weergegeven van de werkwijze met honden tijdens het rechtsproces in Noord- Amerika en in Spanje. Tevens wordt de mogelijke werkwijze binnen Nederland beschreven.

Tabel 3: Verschillen werkwijze Noord- Amerika en Spanje. En mogelijke werkwijze Nederland.

<u>Categorie</u>	Buitenland		Nederland
	Noord- Amerika (Courthouse Dogs)	Spanje (Dogtor Animal)	Nederland
Begeleiding	Werken met assistentiehonden die ook in de rechtbank blijven met een juridisch professional (meestal een victim's advocate of een forensische interviewer) en heeft dus ook het zelfde rooster als de mens. De hond behoort nog wel tot de geaccrediteerde honden vereniging. De juridische professional krijgt een cursus van twee weken waarin hij/zij alle informatie krijgt over honden en de begeleiding hiervan.	Dogtor animal gaat als team naar de rechtbank toe en biedt daar de interactie aan en nemen daarna de hond weer mee. De honden kunnen dan hond zijn, kunnen rusten, spelen etc. De honden werken ook mee met andere therapieën en hebben de middag vrij. De begeleiders zijn over het algemeen gespecialiseerd in een medische of sociale studie en daarbij zijn het hondentrainers.	Naar aanleiding van de interviews, blijkt dat een externe organisatie uit de hondensector, de beste optie zou zijn binnen het Nederlandse rechtsproces. De professionals uit deze sector zouden het beste de inzet kunnen begeleiden.
Type "hulp" hond	Voor Noord-Amerika is een therapiehond niet veel meer dan een huisdier. Deze honden gaan naar een cursus als zij een jaar oud zijn en worden daarna geëvalueerd op een test van minder dan een uur. Kinderen mogen deze honden niet eens aanraken omdat het "therapie team" niet het risico kan nemen om aangeklaagd te worden als iets mis gaat. In Noord-Amerika wordt dus gebruik gemaakt van assistentiehonden, wat voor Europese begrippen een beetje het zelfde is als therapiehonden.	In Spanje worden de honden getraind als een therapiehond zoals dit in Nederland wordt gedaan.	Binnen Nederland zou dit, zoals in Spanje, een therapiehond kunnen zijn.

Ras	Zij maken vooral gebruik van Retrievers, ook om hun uiterlijk. Zij zeggen dat mensen van deze honden verwachten dat zij kalm en vriendelijk zijn.	Dogtor animal werkt met verschillende soorten rassen. Zij letten vooral op karakter en het individu. Als ze maar rustig en sociaal zijn. "Helaas" zeggen zij, is voor veel mensen het uiterlijk erg belangrijk. Of deze mooi en vriendelijk overkomt. En dit is vooral zo in de rechtbank. Vandaar dat zij voor dat soort interacties/ therapieën gebruik maken van Labradors. Tenzij er iemand bang is voor een grote hond, dan maken ze gebruik van een kleinere hond.	Over het algemeen wordt gedacht dat een "hulp" hond afhankelijk is van het karakter en niet van het ras. Het zou kunnen zijn dat, net als in Spanje, het uiterlijk belangrijk is tijdens het rechtsproces en daarom de voorkeur uitgaat naar een Retriever.
Fase(n)	Het rechtssysteem in Noord-Amerika is heel anders dan in Spanje en Nederland. De minderjarigen zijn hier veel vaker aanwezig in de rechtszaal en moeten daar ook vaak getuigen. Soms zijn de daders zelfs aanwezig. Vandaar dat de minderjarigen hier tijdens elke stap van het rechtsproces wordt ondersteund door de hond. De adviseur beleid van de Raad voor de Kinderbescherming vertelde over het feit dat in Amerika de verdachte de gene die haar/hem verdenkt mag ondervragen. Dit zorgt voor een enorme druk en stressvolle situatie.	De honden zijn in Spanje tijdens het hele proces aanwezig. De minderjarigen worden in de wachtkamer begroet door de hond. De hond is dan tijdens het interview in een aparte ruimte aanwezig en na het interview voor het afscheid. Over het algemeen gebeurt dit allemaal op een zelfde dag. De honden zijn in Spanje tot op heden nog niet in de rechtszaal geweest. Maar de minderjarigen moeten in Spanje ook veel minder vaak in de rechtszaal aanwezig zijn.	De fase waarin honden in kunnen worden gezet in Nederland is de voorfase. Het zou op de zelfde manier kunnen als in Spanje: vóór, tijdens en na het interview. Maar het zou ook kunnen tijdens de voorfase bij o.a.: Bureau Halt, politie, forensische arts en de Raad voor de Kinderbescherming.
Doelgroep	De hond wordt in Noord-Amerika voor alle doelgroepen gebruikt.	De hond wordt alleen ingezet voor minderjarigen slachtoffers. Zij vinden dat deze doelgroep het op het moment het meest nodig heeft in Spanje omdat daar geen extra aandacht aan wordt besteed en de kinderen niet voldoende steun krijgen in een "wereld van volwassenen".	Uit de interviews is gebleken dat minderjarigen slachtoffers de beste doelgroep is om mee te beginnen. Dit zou later ook bij andere doelgroepen kunnen. Tevens geven de respondenten wel aan dat minderjarigen slachtoffers al in een kindvriendelijke omgeving en op een kindvriendelijke manier worden geïnterviewd.

Op basis van bovenstaande tabel en de interviews met de verschillende sectoren, blijkt dat de werkwijze van Spanje het meest overeen komt met de werkwijze die binnen Nederland zou kunnen worden gehanteerd. Het grote verschil tussen Spanje en Nederland is dat de hond in Nederland eventueel ook ingezet zou kunnen worden tijdens verschillende voorfasen, en dat de doelgroep zou kunnen variëren.

8. Discussie

Tijdens het onderzoek zijn een aantal onderwerpen naar voren gekomen die ter discussie worden gesteld. Deze onderwerpen zijn verdeeld in methoden discussie en resultaten discussie.

Methodendiscussie

Deze studie was gebaseerd op een kwalitatief onderzoek. Bij dit type onderzoek wisselen dataverzameling en data-analyse elkaar af. Aan de hand daarvan werd gekeken of en wanneer verzadiging was opgetreden (Baarda en de Goede, 2001). Er kon van verzadiging worden gesproken toen ongeveer tien interviews waren afgerond. Op dat moment werd duidelijk dat (bijna) geen nieuwe informatie meer binnenkwam. De informatie en meningen van de respondenten bleven interessant voor het onderzoek. Maar het was opvallend dat de meeste respondenten dezelfde mening hadden over de onderzoeksvraag, de begeleiding, de doelgroep en de mogelijkheden. De gelijke meningen laten zien dat er een unanieme mening lijkt te zijn binnen alle sectoren. Het inzetten van honden tijdens het rechtsproces in Nederland is volgens de respondenten mogelijk. Het afnemen van meer interviews leek hierdoor overbodig.

Tijdens het onderzoeksvoorstel werd gehoopt op minimaal 2 respondenten per sector (in totaal 6 interviews). De verwachting was dat het niet makkelijk zou zijn om medewerking te verkrijgen. Achteraf zijn er 14 interviews afgerond. Dit is meer dan het dubbele aan respondenten. De verklaring hiervoor is dat na de eerste interviews de onderzoekers meer contacten kregen via de geïnterviewde. Een soort mond-tot-mond reclame. Het bleek dat de kans groter was om een interview te regelen via een bekende dan via de e-mail van de onderzoekers. Een nadeel van mond-tot-mond reclame kan zijn dat er vertekening ontstaat in de meningen. De respondenten kunnen iemand aanbevelen waarvan ze van tevoren weten dat diegene al een positief antwoord geeft. Het is echter soms onmogelijk om op een neutrale manier een bepaalde sector te benaderen voor interviews. Dit heeft volgens de onderzoekers te maken met dat de sectoren vaker de vraag krijgen om mee te werken aan een studentenonderzoek en zij daar over het algemeen niet voldoende tijd voor hebben.

De methode van de interviews was voor dit onderzoek essentieel vanwege de interesse naar de meningen, gedachten en kennis van de professionals. Met een aantal respondenten was een persoonlijk interview niet mogelijk en ging dit telefonisch of via Skype. Hierdoor werd de non-verbale communicatie soms gemist en waren de interviews over het algemeen korter. Het doel was om vooral de objectieve mening te verkrijgen. Telefonisch of via Skype is dus eigenlijk een goed objectief middel om informatie te verzamelen. Met een persoonlijk interview werd vooraf of achteraf algemene informatie gedeeld over de opleiding en het onderzoek. Tijdens de interviews via Skype of telefonisch was deze interactie tussen de onderzoekers en de respondent minder uitgebreid. Door middel van de persoonlijke interviews is verder contact gelegd met andere betrokken professionals, terwijl dit via de telefoon of Skype niet vaak voorkwam. Maar er wordt niet gedacht dat dit de onderzoekresultaten heeft beïnvloed. Het afnemen van een mondeling interview heeft als voordeel dat het geschikt is voor het stellen van open en ingewikkelde vragen, veel vragen, goede controle op invullen (afwerken checklist)

en geen tot nauwelijks non-respons. Echter de nadelen van een mondeling interview zijn de duur/tijd en kosten en moeilijk te organiseren (Baarda en de Goede, 2001).

Zoals de resultaten laten zien wordt in meerdere delen van de wereld gebruik gemaakt van honden tijdens het rechtsproces. De respondenten werden van te voren door middel van een e-mail en wetenschappelijk artikel geïnformeerd. In dit artikel werd uitgelegd wat de hond in het rechtsproces doet. Dit artikel was verkregen vanuit het buitenland en was in het Engels geschreven. Tijdens het interviewen viel het op dat een aantal van de respondenten niet wisten dat de honden speciaal getraind werden. Zij dachten dat het huisdieren betrof. Hierdoor kregen ze de indruk dat het ook met andere huisdieren kon (chinchilla's, parkieten of poezen). Dit heeft mogelijk te maken met het literaire artikel wat mee werd gestuurd met de informatieve e-mail voor de onderzoekspopulatie. In het artikel is niet duidelijk weergegeven dat het gaat om een getrainde "hulp"hond, vandaar de reactie van deze professionals. Tevens kan het zijn dat deze sectoren niet of nauwelijks bekend zijn met het inzetten van dieren in de zorg. Dit heeft mogelijk effect gehad op de mening van de professionals. Een paar respondenten vroegen zich af of de connectie tussen een onbekende hond en een kind wel zou bestaan tijdens de korte inzet. Dit werd snel opgevangen door de onderzoekers en verbeterd tijdens het interview. Er werd dan ook daarna gevraagd of hun mening hierdoor veranderde op eerdere vragen nu ze wisten dat de honden speciaal waren getraind.

Resultatendiscussie

Tijdens het afnemen van de interviews van de verschillende sectoren viel het op dat iedere professional open staat voor het concept "honden tijdens het rechtsproces". Daarbij viel op dat zelfs de betrokken professionals die niet konden meedoen aan het onderzoek, alsnog in de e-mail terug aangaven dat ze het een erg interessant onderwerp vonden. Dit kan uit coulance zijn om de afwijzing te verzachten, maar gezien de interviews is er wel degelijk interesse in het gebruik van de "hulp"honden. Dit heeft volgens de onderzoekers te maken met het feit dat de respondenten dierenliefhebbers zijn en/of hebben gezien wat een impact het rechtsproces heeft op minderjarigen.

Voor het uitvoeren van het onderzoek werd al verwacht dat er verschillen zouden zijn tussen het inzetten van honden in Noord- Amerika en Spanje vanwege het verschil in rechtssystemen. Maar tijdens de interviews met de twee buitenlandse organisaties, werden de verschillen steeds groter. Het was opvallend dat de manier van werken in Noord- Amerika met honden tijdens het rechtsproces eigenlijk compleet verschillend is van die in Spanje. Het heeft hierbij vooral te maken met de begeleiding, het type "hulp"hond, de doelgroep, het aantal "werk"uren van de honden en de fasen waarin de hond wordt ingezet. De verschillen zijn volgens de onderzoekers zo groot vanwege de verschillen in rechtssystemen maar ook de verschillen in welzijnsbeleid. In Spanje worden de honden maar een aantal uur per week ingezet. Dit lijkt in Noord-Amerika anders aangezien de honden fulltime aanwezig zijn in de rechtbank.

Opvallend was dat uit de resultaten van het onderzoek naar voren kwam dat het hondenras Retriever het meest wordt gebruikt in de rechtbank. Uit de interviews met Noord-Amerika en Spanje werd duidelijk dat dit te maken had met het uiterlijk van de honden en dat dit een belangrijk punt is voor de aanwezigheid in een rechtbank. Met het uiterlijk wordt bedoeld dat de

hond vriendelijk overkomt. Het heeft volgens de onderzoekers te maken met het feit dat mensen bij theapiehonden er automatisch van uitgaan dat het om Retrievers gaat. De onderzoekers vinden dat de inzet van honden tijdens het rechtsproces ook met andere rassen mogelijk zou kunnen zijn. Dit omdat het gaat om het karakter en de hond als individu.

De keuze van doelgroep voor dit onderzoek was van minderjarigen als getuigen, verdachten en/of slachtoffers. Het was onverwacht om te horen van de respondenten in de juridische en sociale sector, dat ze eerder begrip hebben voor de inzet voor slachtoffers dan verdachten. Dit komt, omdat deze zich mogen beroepen op het zwijgrecht of alsnog kunnen liegen. Meerdere professionals verwachten dat de verdachten minderjarigen niet anders zullen verklaren met of zonder hond, en dat de effecten van “hulp”honden bij minderjarigen verdachten twijfelachtig zijn. Het onderzoek naar de werkwijze in het buitenland laat zien dat iedere betrokken minderjarige baat heeft bij het gebruik van een “hulp”hond. Volgens de onderzoekers komt het er op neer dat de betrokken professionals geen toegevoegde waarde zien bij de inzet van honden voor verdachten. Zij denken dat dit waarschijnlijk geen nieuwe informatie zal opleveren voor het onderzoek. De onderzoekers zijn het hier niet mee eens en vinden dat iedere minderjarige recht heeft op ondersteuning van de hond. Los van het feit of dit meer informatie oplevert voor het onderzoek, aangezien het rechtsproces voor iedere minderjarige een bepaalde impact heeft. De onderzoekers vinden dat de minderjarige zelf mag beslissen of hij/zij ondersteund wilt worden door de hond.

Bij het opstellen van de vragenlijsten werd rekening gehouden met organisatorische belemmeringen voor het opstarten van het “honden tijdens het rechtsproces”-concept. Gezien de bureaucratie in Nederland werd verwacht dat het inbrengen van honden binnen het rechtsproces langdurig zou zijn. Tijdens de interviews kwam naar voren dat dit niet het geval is. Een aantal respondenten gaf aan dat het gebruik van honden binnen het rechtsproces niet tegen bestaande regels is. Er hoeft dus geen wetswijziging te komen om honden in te zetten op dit moment. Het nog niet gebruiken van “hulp”honden lijkt dus volledig te berusten op het gebrek aan kennis hierover. Er werd wel verwacht, in dit digitale tijdperk, dat er enige bekendheid zou zijn bij de juridische en sociale sector, maar dit was niet het geval. Het is volgens de onderzoekers duidelijk dat het onderwerp “dieren in de zorg” en de positieve effecten hiervan, niet tot nauwelijks aan bod komen bij de betrokken professionals in de juridische en sociale sector.

9. Conclusie

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvraag aan de hand van de verzamelde resultaten. Binnen dit onderzoek is gekeken in hoeverre het mogelijk is om honden tijdens het rechtsproces in Nederland ter ondersteuning van minderjarigen in te zetten.

Naar aanleiding van dit onderzoek kan er geconcludeerd worden dat, de inzet van honden binnen het rechtsproces in Nederland ter ondersteuning van minderjarigen mogelijk is. In hoeverre de inzet mogelijk is, afhankelijk van de gekozen doelgroep, de begeleiding, het actuele rechtsproces voor minderjarigen binnen Nederland vergeleken met het buitenland, en de mening van de betrokken professionals. Onderstaand worden de genoemde punten besproken.

Minderjarigen

Uit de interviews is naar voren gekomen dat de inzet van honden over het algemeen het meeste baat zou hebben voor slachtoffers en/of getuigen. Het effect van “hulp” honden bij verdachten is twijfelachtig door het verschil in rechten, zoals het recht op zwijgen. Daarom is de vraag of dit net zo van toepassing zou zijn voor deze doelgroep als voor de slachtoffers en getuigen.

Begeleiding

Tijdens het onderzoek is naar voren gekomen hoe verschillend de werkwijze zijn tussen Noord-Amerika en Spanje. De conclusie die wordt getrokken uit de interviews met de respondenten met betrekking tot dit onderwerp is dat, in Nederland alleen een externe organisatie mogelijk de inzet zou kunnen begeleiden. Het is in Nederland geen optie om een hond deel uit te laten maken van het rechtssysteem.

Rechtsproces Nederland vs. buitenland

Het rechtsproces voor minderjarigen binnen Nederland is kindvriendelijker dan in het buitenland. Daarbij spelen de minderjarigen vooral tijdens de voorfase een rol in Nederland en dit is zo minimaal mogelijk. In het buitenland zijn kinderen vaak aanwezig tijdens de zitting en worden soms geconfronteerd met de verdachten. Dit betekent dat de inzet van honden tijdens het rechtsproces in Nederland minder nodig lijkt te zijn dan in het buitenland.

Betrokken professionals

Volgens de betrokken professionals is de belangrijkste en algemene reden dat honden nog niet worden ingezet tijdens het rechtsproces in Nederland, dat het nog niet bekend is en dat niemand ooit met dit idee is gekomen.

De respondenten van het onderzoek waren allemaal zeer positief over het idee. Maar een aantal respondenten vonden het niet essentieel voor de ondersteuning van minderjarigen. Dit omdat, zoals eerder benoemd, de minderjarigen een kleine rol spelen tijdens het rechtsproces, de omgeving kindvriendelijk is en een speciaal opgeleide zedenrecherche hierbij aanwezig is.

10. Aanbevelingen

In dit hoofdstuk worden aanbevelingen gegeven die naar aanleiding van dit onderzoek naar voren zijn gekomen. Deze worden verdeeld in aanbevelingen voor de opdrachtgever en aanbevelingen voor vervolgonderzoek.

Aanbevelingen opdrachtgever

Het wordt aanbevolen om het onderwerp “honden tijdens het rechtsproces” meer bekendheid te geven bij de betrokken professionals.

Hondensector

Bijvoorbeeld door het doel en de effecten hiervan te presenteren tijdens bijvoorbeeld symposia of congressen van AAIZOO of over Dieren in de zorg. Ook door informatie op de website van AAIZOO te plaatsen over dit onderwerp en andere professionals van de hondensector hier in betrekken. Het doel hiervan is dat de betrokken professionals hier meer aandacht aan gaan besteden en dat het in de toekomst als onderdeel van Therapie met honden wordt gezien/aangeboden.

Juridische en sociale sector

Om het concept meer bekendheid te geven bij de juridische en sociale sector, wordt aangeraden om aanwezig te zijn en te spreken bij congressen als: “De stem van het Kind”. Op deze manier worden ook deze sectoren op hoogte gebracht van het mogelijk inzetten van honden tijdens het rechtsproces ter ondersteuning van minderjarigen.

Aanbevelingen vervolgonderzoek

Het wordt aanbevolen om vervolgonderzoek te doen naar twee verschillende onderwerpen.

Ras

Het wordt aanbevolen om vervolgonderzoek te doen naar waarom vooral het ras *Retrievers* gebruikt wordt in de rechtbank. En of andere rassen voor de zelfde positieve effecten zouden zorgen tijdens het proces.

Pilot

Tevens wordt geadviseerd om te beginnen met het opzetten van een protocol/plan van aanpak voor “honden tijdens het rechtsproces”. Hierin zouden duidelijke keuzes en afbakeningen van o.a. de doelgroep, de begeleider, de hond, de vaardigheden, randvoorwaarden en geheimhoudingsplicht worden besproken. Hiermee zou een pilot kunnen worden opgezet om verdere kennis te vergaren. Tevens zouden hiermee de eerste effectresultaten binnen het Nederlandse rechtssysteem kunnen worden weergegeven.

Literatuur

- Baarda, dr. D.B. & de Goede, dr. M.P.M. (2001). *Basisboek Methoden en Technieken*. Groningen: Stenfert Kroese
- Carrièreijger (2015). Professional worden. Gevonden op 20 maart, 2015, op www.carrieretijger.nl
- Courthouse Dogs (2014). About. Gevonden op 18 november, 2014, op www.courthousedogs.com
- Dieren in de zorg welzijn (2011). AAA AAT in Nederland. Gevonden op 25 januari, 2015, op www.dierenindezorgwelzijn.nl
- Doek J.E. & Vlaardingerbroek P. (2006). *Jeugdrecht en Jeugdzorg*. Amsterdam: Elsevier
- Echtscheiding-wijzer (2015). Scheiding voor kinderen. Gevonden op 25 februari, 2015, op www.echtscheidingwijzer.nl
- Encyclo (2015). Definitie. Gevonden op 22 maart, 2015, op www.encylo.nl
- Fine, A. H. (2010^a). *Animal Assisted Therapy* (p. 60-79). USA: Academic Press
- Fine, A. H. (2010^b). *Animal Assisted Therapy* (p. 283). USA: Academic Press
- Formedex (2010). Zedenonderzoek. Gevonden op 31 mei, 2015, op www.formedex.nl
- JBRA (2014). Jeugdbescherming. Gevonden op 25 februari, 2015, op www.jbra.nl
- Linder van der A.P. Siethoff ten F.G.A. (2014). *Jeugd en recht. Juridische vormgeving van de verhouding tussen ouders*, Nederland: Springer uitgeverij
- Lycaeus Juridisch Woordenboek (2015). Definitie. Gevonden op 18 februari, 2015, op www.juridischwoordenboek.nl
- Lydia Janssen (2008). *Jeugdrecht begrepen*. Amersfoort: Boom Juridische Uitgevers
- Nationaal Rapporteur (2015). Veelgestelde vragen. Gevonden op 31 mei, 2015, op www.nationaalrapporteur.nl
- NJI (2014^a). Effecten van echtscheiding op kind. Gevonden op 20 maart, 2015, op www.nji.nl
- NJI (2014^b). Kindermishandeling. Gevonden op 24 februari, 2015, op www.nji.nl
- NS (2015). Tarieven. Gevonden op 13 januari, 2015, op www.ns.nl
- Raad voor de kindbescherming (2015). Wat doet de Raad?. Gevonden op 31 mei, 2015, op www.kinderbescherming.nl
- Rebecca, W. (2007). *Dogs in the Courtroom*. Gevonden op 10 december, 2014, op www.thebark.com
- Rijksoverheid (2015^a). Getuigen. Gevonden op 20 februari, 2015, op www.rijksoverheid.nl
- Rijksoverheid (2015^b). Jeugdcriminatie. Gevonden op 12 maart, 2015, op www.rijksoverheid.nl
- Polanen Petel, P. (2009). *Bescherming van kindgetuigen in het Nederlandse en Internationale Strafproces*. Gevonden op 13 januari, 2015, op www.leidenuniv.nl
- Rechtspraak (2012). Minderjarigen. Gevonden op 1 februari 2015. Op www.rechtspraak.nl
- Salvador, V. (2014). Perros adiestrados acompañarán a los menores madrileños en los juzgados. Gevonden op 5 november, 2014, op www.elmundo.es

- Steunpuntforensische zorg (2015). Op het politiebureau. Gevonden op 3 maart, 2015 op www.steunpuntforensischzorg.nl
- Van Dale (2015). Definitie. Gevonden op 22 maart, 2015, op www.vandale.nl
- Van der Zee, F. (2012). Protocolanalyse. Gevonden op 19 februari, 2015, op www.hulpbijonderzoek.nl

Bijlage I E-mail naar instanties in Nederland

Not Just a Courthouse Dog
April 14, 2014 07:27:33 am

By Cara Tabachnick

On her third day of work for the District Attorney's office in Yamhill County, Oregon, Marybeth lay at the feet of a 7-year old girl who was required to be in the courtroom during the sentencing of a man convicted of sexually assaulting her.

Every time the girl got upset, Marybeth lifted her head. That was enough to soothe the child.

The day before, Marybeth had spent hours comforting a murder victim's family during an arduous day of interviews with investigators.

Marybeth, one of the nation's 60 courthouse dogs. (Photo courtesy of the Yamhill County District Attorney)

Bron: www.thecrimereport.org

Geachte heer/mevrouw,

Honden tijdens het rechtsproces, is dit mogelijk in Nederland? In het bovenstaande nieuwsbericht ziet u dat honden worden ingezet om minderjarigen te ondersteunen tijdens het rechtsproces in het buitenland. Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat het inzetten van honden een positief effect kan hebben op minderjarigen zoals het bieden van ontspanning, zorgen voor verlaging stressniveau, betere concentratie en een positief gevoel van eigenwaarde. Daarbij is ook bewezen dat minderjarigen gemakkelijker en meer vertellen door de aanwezigheid van de honden. Het inzetten van honden tijdens het rechtsproces wordt al sinds 2003 in de Verenigde Staten aangeboden en het vindt momenteel ook in andere landen zoals in Chili, Spanje en Canada plaats (Courthouse Dogs, 2015).

U komt in uw dagelijks werk veel in aanraking met minderjarigen en hierdoor zijn wij geïnteresseerd naar uw professionele mening.

Als studenten aan de Hogeschool *Van Hall Larenstein* in Leeuwarden, voeren wij onderzoek uit met betrekking tot de mogelijkheid van het inzetten van honden tijdens het rechtsproces in Nederland. Dit doen wij in samenwerking met onze opdrachtgever AAIZOO (Animal Assisted Interventions in Zorg, Onderzoek en Onderwijs), onder leiding van Prof. Dr. M.J. Enders-Slegers.

Graag zouden wij door middel van een interview van circa 30 minuten (persoonlijk, via Skype of telefonisch), u een aantal vragen willen stellen. Wij zouden het interview tussen 3 april en 10 mei 2015 kunnen afnemen.

De topics waar wij het graag over zouden willen hebben zijn:

<u>Topics voor de Juridische sector:</u>	<u>Topics voor de Sociale sector:</u>	<u>Topics voor de hondensector:</u>
- Minderjarigen tijdens het rechtsproces in Nederland - Honden tijdens het rechtsproces in Nederland → mening → mogelijkheden	- Effecten rechtsproces op minderjarigen - Honden tijdens het rechtsproces in Nederland → mening → mogelijkheden	- Honden tijdens het rechtsproces - Buitenland - (Hulp)honden - Mogelijkheden - Mening

Na afloop van dit onderzoek zullen wij u de resultaten toesturen.

Graag zouden wij middels een e-mail of telefonisch van u willen weten wanneer u tijd voor ons heeft.

Mochten wij binnen een week nog niks van u hebben gehoord, dan zullen wij telefonisch contact met u opnemen om te verifiëren dat de e-mail bij u terecht is gekomen.

Heel erg bedankt voor uw tijd en aandacht.

Hoogachtend,

Lara Berntsen

06 12442511

Stefanie Mercera

06 22883669

Bijlage II Basis vragen (voor eigen gebruik) tijdens interview Nederland

Juridische sector:

1. Wat vindt u van het rechtssysteem voor minderjarigen in Nederland? Zou u hier iets aan veranderen?
2. Met welke minderjarigen komt u het meest in contact: verdachten, getuigen, slachtoffers?
3. Hoe wordt een minderjarige begeleid tijdens het rechtsproces?
4. Door wie wordt een minderjarige begeleid tijdens het rechtsproces?
5. Wat voor invloed/gevolgen heeft zo'n rechtsproces op minderjarigen volgens u?
6. Denkt u dat zij vaak beïnvloed worden door angst en/of onzekerheid en hierdoor minder vertellen?
7. Heeft u eerder van het concept gehoord, honden binnen het rechtsproces?
8. Wat vindt u hiervan?
9. Wat is volgens u de reden dat de inzet nog niet wordt uitgeoefend in Nederland?
10. Wat vindt u van het idee om honden in te zetten tijdens het rechtsproces voor minderjarigen als steun en comfort in Nederland?
11. Denkt u dat het mogelijk is om een hond binnen het rechtsproces voor minderjarigen in te zetten in Nederland?
12. Binnen welke fase(s) tijdens het rechtsproces zou de hond volgens u het beste in kunnen worden gezet?
13. Denkt u dat de minderjarige hier baat bij heeft, zou dit volgens u de minderjarigen helpen?
14. Zou u er eventueel zelf cursussen voor willen volgen om de hond te begeleiden binnen het rechtsproces? Of heeft u liever een (hond)deskundige van buitenaf die de hond begeleid gedurende het rechtsproces van de minderjarigen?
15. In hoeverre zou u deze inzet in Nederland ondersteunen?
16. Zou u in uw rol iets kunnen betekenen bij de inzet van honden in het rechtsproces?

	Topic lijst voor eigen gebruik tijdens interview	☒
1	Functie en werkervaring	
2	Mening rechtssysteem minderjarigen Nederland.	
3	Meest voorkomend/contact slachtoffers, getuigen of verdachten.	
4	Begeleiding minderjarigen rechtsproces.	
5	Mening invloed/gevolgen rechtsproces minderjarigen.	
6	Gehoord van concept honden tijdens het rechtsproces en mening.	
7	Mening waarom concept nog niet in Nederland.	
8	Mogelijkheid tot inzetten concept in Nederland.	
9	Mening fase(s) inzetten hond.	
10	Mening minderjarigen hier baat bij.	
11	Mening zelf met de hond werken of door (hond)deskundige handler	
12	Mening eigen ondersteuning concept.	
13	Zou u iets kunnen betekenen.	

Sociale sector:

1. Komt u veel in aanraking met minderjarigen die een rechtsproces moeten doorgaan?
2. Zijn dit meestal slachtoffers, getuigen en/of verdachten?
3. Wat vindt u van het rechtssysteem voor minderjarigen in Nederland? Zou u hier iets aan veranderen?
4. Denkt u dat de minderjarigen vaak beïnvloed worden door angst en/of onzekerheid en hierdoor minder vertellen?
5. Wat voor invloed/gevolgen heeft zo'n rechtsproces op minderjarigen volgens u?
6. Wat vindt u van het idee om honden als steun in te zetten tijdens het rechtsproces voor minderjarigen als steun en comfort?
7. Heeft u eerder van het concept gehoord, honden binnen het rechtsproces?
8. Wat is volgens u de reden dat de inzet nog niet wordt uitgeoefend in Nederland?
9. Denkt u dat het mogelijk is om een hond binnen het rechtsproces voor minderjarigen in te zetten in Nederland?
10. Binnen welke fase(n) tijdens het rechtsproces zou de hond volgens u het beste in kunnen worden gezet?
11. Denkt u dat de minderjarige hier baat bij heeft, zou dit volgens u de minderjarigen helpen?
12. In hoeverre zou u deze inzet in Nederland ondersteunen?
13. Zou u in uw rol iets kunnen betekenen bij de inzet van honden in het rechtsproces?

	Topic lijst voor eigen gebruik tijdens interview	☒
1	Functie en werkervaring	
2	In aanraking minderjarigen rechtsproces.	
3	Meest voorkomend slachtoffers, getuigen of verdachten.	
4	Mening rechtssysteem minderjarigen Nederland.	
5	Mening minderjarigen beïnvloed door angst/onzekerheid.	
6	Invloed/gevolgen rechtsproces minderjarigen.	
7	Gehoord van concept en mening.	
8	Mening waarom concept nog niet in Nederland.	
9	Mening mogelijkheid tot inzetten concept in Nederland.	
10	Mening fase(s) inzetten hond.	
11	Mening minderjarigen hier baat bij.	
12	Mening eigen ondersteuning concept.	
13	Zou u iets kunnen betekenen.	

Hondensector:

1. In hoeverre bent u bekend met het concept honden binnen het rechtsproces?
2. Wat vindt u hiervan?
3. In het buitenland is dit concept al in werking gezet, wat vindt u ervan om honden in te zetten binnen het rechtsproces voor minderjarigen in Nederland?
4. Wat is volgens u de reden dat de inzet nog niet wordt uitgeoefend in Nederland?
5. Wat zou volgens u nodig zijn om de inzet in Nederland te introduceren?
6. Wat vindt u van de inzet van honden voor minderjarigen als getuigen, slachtoffers en /of verdachten?
7. Welk type 'hulp' hond zou u inzetten voor het concept honden binnen het rechtsproces?
8. Of denkt u dat er een nieuw type 'hulp' hond moet worden opgeleid?
9. Welk type hond (rashond, asielhond) zou u inzetten voor het concept honden binnen het rechtsproces?
10. Welke vaardigheden denkt u dat de hond moet hebben?
11. Welke vaardigheden denkt u dat de begeleider moet hebben?
12. Wie zou volgens u dit proces moeten begeleiden?
13. Wat vindt u van de gekozen doelgroep, minderjarigen?
14. Denkt u dat het inzetten van een hond binnen het rechtsproces effect zal hebben op de minderjarigen?
15. In hoeverre zou u deze inzet in Nederland ondersteunen?
16. Zou u in uw rol iets kunnen betekenen bij de inzet van honden in het rechtsproces?

	Topic lijst voor eigen gebruik tijdens interview	☒
1	Gehoord van concept en mening.	
2	Mening concept al in buitenland.	
3	Mening waarom concept nog niet in Nederland.	
4	Mening mogelijkheid tot inzetten concept in Nederland.	
5	Mening inzetten honden m.b.t. minderjarigen rechtsproces.	
6	Mening welk type 'hulp' hond en training/vaardigheden.	
7	Mening vaardigheden begeleider.	
8	Mening (doelgroep) minderjarigen en de effecten.	
9	Mening eigen ondersteuning concept.	
10	Zou u iets kunnen betekenen.	

Bijlage III E-mail naar courthouse dogs instanties in het buitenland

Dear Mr. /Mrs.

Dogs during the legal process, is this possible in The Netherlands? We are sending you this e-mail hoping you are as interested as we are in giving the minors involved in the legal process in The Netherlands, some extra comfort with the presence of dogs.

We are two students studying Animal Management at the University of Applied Sciences *Van Hall Larenstein* with a major in Animal in Care. We are currently working on our final research project. The aim of our research is to find out if dogs could guide minors during the legal process in The Netherlands. We are doing this research supervised by Prof. Dr. Enders- Slegers in collaboration with AAIZOO (Animal Assisted Interventions in Health, Research and Education).

We are very interested in your professional opinion in regards to this subject in your country and we would like to ask you a few questions in an interview of approximately 30 minutes (through Skype or by phone). We would be able to do this interview between April 3rd and May 10th, 2015.

The topics that we would like to talk about are:

- **Positive effects**
- **Training and dog type**
- **The legal process**
- **When is a dog needed and chosen to assist?**
- **Who is the dogs guide and why?**
- **What happens when the legal process comes to an end?**

We hope you can let us know when you would like the interview to take place, by replying to this e-mail. After finalizing our research we will let you know the outcome and maybe we can even arrange some future collaboration.

Thank you for your time and attention.

Kind regards,

Lara Berntsen

Lara.berntsen@wur.nl

Stefanie Mercera

Stefanie.mercera@wur.nl

Bijlage IV Basis vragen (voor eigen gebruik) tijdens interview buitenland

The legal process:

1. When do you decide that a person or a child needs a dog during his/her legal process?
2. Is this something the person or child can choose?
3. If the intervention is going to take place, how do you prepare the witness, victim or suspect?
4. What explanation do they get for the fact that they will be assisted by a dog?
5. How does the interaction take place? Is it from the beginning until the end?
6. What kind of phases do they go through? Both person/child and dog.
7. How long can the process be? Days? Months? Years?
8. What does the dog do exactly?
9. What is the person/child allowed to do with the dog?
10. What kind of positive effect have you noticed from the intervention of dogs in the courthouse?

Dogs and training:

11. We have read that these dogs get the same kind of training as an assistance dog and not as a therapy dogs. Why is this?
12. How long does it take to prepare a dog for this interaction?
13. Is there any difference in training compared to the training of other assistance dogs?
14. Do you breed dogs especially for this intervention? If you do, what do you look for in a courthouse dog?
15. What kind of dogs (pedigree, shelter) do you normally use and why?

Handler:

16. Who guides the dog and the person/child during the process?
17. What kind of tasks does the guide have?
18. What kind of knowledge does the guide have? Does he/she have enough knowledge about people/kids as he/she does about the dog and its behavior?

End of the legal process:

19. What happens when the process ends and the person/child is very attached to the dog? What is the connection with the dog once the process finalizes?

Other places:

20. Which other places do you know where the same intervention takes place in the US?
21. What about in the rest of the world?
22. What do you think the reason is that this intervention doesn't happen in more places?

Final:

23. In what way would you describe this intervention and recommend it to others?

	Topic list for own use during interview	☒
1	Function and working experience	
2	Preparation victims, witnesses or suspects.	
3	Interaction dog/minor legal process.	
4	Tasks dog/ minor	
5	Effects dog minor.	
6	Training dog as ass. dog (why).	
7	Time duration preparation dog.	
8	Difference with training other ass. Dogs.	
9	Type/ breed dogs (why).	
10	Guide dog/ minor.	
11	Tasks handler.	
12	Knowledge handler.	
13	After legal process.	
14	Other places.	
15	View on why not yet developed in other places.	
16	How would you describe.	
17	Recommendations.	